

«Türk halkı, sağduyusuyla bağdaşmayan işlemlere, tutum-
lara ve yasalara karşı tepkilerinin sözcülüğünü (sözlü
veya yazılı) türlü sanat kollarında yarattığı örnek-kişilere
yüklemiştir. Her birinin ayrı bir hüneri, en çok ustalıklı
konuşabileceği bir söz alanı vardır : Nasreddin Hoca, Kel-
oğlan, Karagöz... tümü de kendilerine özgü konularda söz
sahibidir. Türk düşününde oluşumu dinsel bir akım tem-
silciliği olarak bilinen Bektâşî'ye de bu türde sözcülük
düşmüştür.»

m. eloglu - o. tansel / bektasi dedikleri

DESENLER : ABİDİN DİNO

metin eloglu - oğuz tansel

bektasi dedikleri

12/11
0

NS sander yayınları cep dizisi

SANDER YAYINLARI

CEP KİTAPLARI DİZİSİ : 27

METİN ELOĞLU — OĞUZ TANSEL

BEKTAŞİ DEDİKLERİ

Sander Yayınları

Halâskârgazi Caddesi 275 - 277

Osmanbey - İstanbul

Tel.: 48 32 09

Dağıtım : Kırığı Sokak 78

Osmanbey - İstanbul

Tel. : 40 84 75

Kapak : Mehmet Aksel

Dizgi ve Baskı :

Sümbül Basımevi

Ebussuut Cad. No. 60/2

Sirkeci - İstanbul

İstanbul, Mart, 1977

اهدایی
دکتر حمید نطقی

BEKTAŞI DEDİKLERİ

Fıkraları Şiirleştirenler :

METİN ELOĞLU — OĞUZ TANSEL

Desenler : Abidin DİNO

SANDER YAYINLARI - İSTANBUL

BEKTAŞILIK VE BEKTAŞI FIKRALARI ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Bektaşilik artık geçmişe karışmış dinsel - sosyal bir akım olduğu halde, halk fıkralarının Bektaşisi bugün de aramızda yaşıyor. Bir düşünceyi savunurken yargımızı desteklemek için elle tutulur bir belge sunarcasına bir Bektaşî hikâyesi anlattığımız çok olur.

Fıkraların canlandırdıkları Bektaşî kimdir? Onun dünya görüşü nedir? Çeşitli olaylar karşısında, çevresiyle alış - verişinde davranışları nasıldır? Sözcülüğünü ettiği akım artık yaşamadığı halde neden bugün de sohbetlerimize neşeli bir iyimserlik havası getirebiliyor?... Dostlarım Oğuz Tansel ile Metin Eloğlu, şiir diliyle işledikleri «Bektaşî hikâyeleri»ne bir önsöz yazmamı isterlerken, sanıyorum ki benden bu soruların karşılıklarıyla okuyucularını aydınlatmamı bekliyorlardı.

Türk halkı, sağduyusuyla bağdaşmayan işlemlere, tutumlara ve yasalara karşı tepkilerinin sözcülüğünü - sözlü veya yazılı - türlü sanat kollarında yarattığı örnek-kişilere yüklemiştir; herbirinin ayrı bir hüneri, en çok ustalıkla konuşabileceği bir söz alanı vardır : Nasreddin Hoca, Keloğlu, Karagöz... herbiri kendine özgü konularda söz sahibidir. Türk düşününde oluşumu dini bir akım temsilcisi olarak beliren Bektaşîye de din işlerinde sözcülük düşmüştür.

Resmî müslüman yasası Tanrı ve Tanrı buyrukları karşısında kulun vazifelerini tanımlar; türlü yasaklarla kişinin işlemlerini sınırlar; «sevap» ve «günah» diye iki bölümde iyi ve kötü işlemleri ayırır. Bu yasaya göre ölüm sonrası bir yaşamda kul, bu dünyadaki işlemleri-

nin hesabını verecektir : iyi işleri ağır basan, mutluluklara kavuşacak, kötü işleri ağır basan, korkunç cezalara çarpılacaktır; bu mutluluklar da, cezalar da dünyadaki-
lerin benzerleridir. — Gene o yasaya göre kulun, dünyadaki yaşamı boyunca işleyeceği, işlemeyeceği bütün «günahlar» ve «sevaplar» önceden Tanrıca bilinmektedir; hepsi, bu arada kulun «alınının kara-yazısı», bozulmaz yargı olarak yazılmıştır.

Bektaşî Tanrıya ve yasalarına inanan kişidir. Bektaşîliğin tarihi kadar fıkraları da buna tanık. Fıkralarda sık sık gördüğümüz gibi Bektaşînin «Allahı ve buyruklarını inkâr eden bir zındık» olarak suçlandırılması, onun davranışlarının ve sözlerinin inceliğine, düşünce-
sinin özüne varamayan kişilerin bir peşin - yargısıdır. Bektaşî'nin tutumu «inkâr» değil, «tenkit»tir. Şeriat ehlinin, Tanrı-buyruğunu, ya da geçmiş çağlardaki din ulularının sözlerini görünüşteki anlamlarıyla almalarına karşılık, Bektaşî bunları, özlerindeki gerçeğin kavranmasını kolaylaştırmak için başvurulan birer simge, birer sembol olarak görür. Tenkitleri ve yergileri, gerçek bildiği Tanrı'ya değil, yollarını azmışların kendi sûretlerinde yarattıkları «tanrı»ya, kendi yasalarını örnek ederek çeki düzen verip Tanrı buyruğu diye sundukları yasaya yönelmiştir.

Bektaşî, kendine danışılmadan yapılmış bir yasa konusunda düşündüğünü açıklama hakkından vazgeçmeyecektir. Bektaşî'nin Tanrı ile senli benli, teklifsiz ve pervasız konuşmasını, kimi zaman, katlandığı nice haksızlıkların hesabını ondan sormasını, çapraşık işlerle karışlaştıkça onu sorguya çekmesini, kimi de nazı geçen bir dostla konuşur gibi, tatlı, yumuşak bir dille ona serzenişlerini duyurmasını, bu iki Tanrı anlayışının bir sonucu saymak yerinde olur.

Ama, karşısına, insanın düşünce özgürlüğüne saygı göstermesini bilmeyen, gözü dönmüş, bağınaz kişiler çıktıkça, dinsiz, tanrısız («mülhid», «kâfir»...) diye suçlandırıldığı, başının derde giridiği olur. Bektaşî, çokluk, bu tür saldırganı, şaşırtıcı ve susturucu bir karşılıkla alt etmesini bilir. Kimi fıkralar ise, hazır-cevap, nükteci Bektaşî'yi, karşısındakinin de hoşgörü ve anlayışla karşılamasından duyulan ferahlıkla sona ererler. Onun adı etrafında gelişmiş bu küçük hikâyelerin çoğunluğunda iyimser bir hava eser; sağduyu, en mutlu anlamında iyilik ve bilgelik eğitimi için yaratılmış olan bu fıkralar, kötü niyetlerin önünde, sonunda yenilgiye uğrayacağına, insanların çoğunluğunun iyiyi ve doğruyu seçmekte gecikmeyeceğine inandırıcı bir güç taşırlar.

Tanrı ve onun buyrukları konusunda şeriatın şekilci ve taklitçi tutumuna katılmayan, böyle bir tutumu zorla kabul ettirme yolunda baskılara başkaldıran özgür insan her çağda «gerçek»le (gerçek bildiğiyle) kendisi arasına çekilmek istenen duvarı «akıl»dan ve «sağduyu»dan aldığı güçle aşma çabasında olmuştur.

Müslüman Ortaçağın devrimci düşün akımları, çokluk, mistik bir Tanrı ve Evren görüşüyle kaynaşmış bir haldedir. Müslüman mistikleri ise «panteist»tirler : onlara göre Tanrı ile Evren bir bütündür; insan da Tanrının bir parçasıdır, «Okyanustan ayrılmış, ona tekrar ulaşmanın hasretini duyan bir damla su»ya benzetilir.

İşte, Tanrı ile insan arasında, efendi-kul ilişkisi yerine, birbirine nazı geçen, birbiriyle rahatça konuşabilecek iki dost varlığın alış-verişini getirmek isteyen Bektaşî fıkralarında, günlük olayların çerçevesi içine yerleştirilmiş şakaların kökleri uzak geçmişe ve bu metafizik düşüncelerine varır. Yakın çağlarımızın güleç yüzlü kişisi «Bektaşî» de bir bakıma, ta XIII'üncü yüz-

yıldan bu yana, özgür düşüncenin sesini duyurmaktan geri kalmamış söz erlerinin : Konyalı Celâleddin'in, Sakaryalı Yunus'un, Simavlı Bedreddin'in... soyundan sayılır.

İnsan Tanrı ile, korkmadan, çekinmeden karşılıklı konuşmalarına, Tanrı'nın tartışılmaz buyrukları olarak gösterilen yargılar hakkındaki düşüncelerine şaka, takılma, çekişme çeşnilerinin katılması da bizim yazın ve düşün tarihimize epeyi eskilere uzanır. Yazıya geçtiği XV'inci yüzyıldan çok daha gerilerde sözlü bir Oğuz geleneğine çıktığını sandığımız Dede Korkut destanının Deli Dumrul'u, Azrail'e kafa tutuşuyla, Tanrı ile aracı-sız konuşmak için «Ölüm Meleği»nin aradan çekilmesi isteğinde direnmesiyle halk fıkralarının Bektâşisini pek andırır. Destanın bu yerinde Dumrul'un Tanrı'ya :

«Nice cahiller seni gökte arar, yerde ister,
Sen hod mü'minler gönlündesin.»

diye seslenişi, bu sözlerden pek hoşlanan Tanrı'nın da, Dumrul'u «Deli kavat» diye, babacanca anması, Bektâşi edasına çok yakışıyor.

Bu türlü söyleşmelerin ilk örneklerinden birini de, XIII'üncü yüzyılın coşkun dervişi Barak Baba'nın «Risale»sinde buluruz; o, Tanrı, insan, Evren sorunlarında gerçek bildiği düşüncelerini, masal tekerlemelerine özgü bir anlatıyla bildiriyor. Yunus'un birkaç şiirinde de bu şaka, bu takılma edası vardır. Mevlâna Celâleddin de «nice gerçekleri çocukların masallarından öğrenirsin» diyerek, bir «allégorie»sini, yalanlama tipinde bir hikâyenin çerçevesi içine yerleştirmiştir.

Ama bu yeni çeşniyi Bektâşi geleneğine tam anlamıyla maleden ilk cüretli ve bol denemeler XV'inci yüzyılın başlarında yaşamış Kaygusuz Abdal'ındır. Herhal-

de bektâşice düşünüş ve söyleyiş Türk halk geleneğinde asıl ondan sonra hızla gelişmeye ve çeşnilenmeye başlamıştır. Din sorunlarını aşan, daha geniş anlamda sosyal yerginin ilk belirtileri onun şiirlerinde görülür. Bu eğilim, Bektâşi şiirinde ve sohbetinde gittikçe daha keskin bir tenkit ve «satire» niteliğiyle gelişecektir. Giderek, konuların din sınırları içinde kalmasına karşılık, din-dışı («profane») bir türün nitelikleri üstün basacaktır.

Gerçekten de Bektâşi fıkraları hiçbir zaman Tanrı ve onunla ilgili inançlar çeşidinden sorunları, çapraşık metafizik tartışmaları konu etmez; bunları, günlük olayların yalın ve sert gerçekliği içinde ömür süren insanın düşünce ve duygu çizgisinde tutar. Bundan başka, saldırgan ve öfkeli olmayan bir şaka perdesi üzerinde kalmasını da bilir.

Fıkralarda sade ve keskin çizgilerle gözümüzün önüne serilen söz savaşında Bektâşi'nin üste çıkmasının sırlarından biri de hasmının, kıt zekâlı, hazımsız, anlayışsız bir kişi olarak yargılanmak istemeyeceğini hesaba katmasını, tenkitlerinin ve yergilerinin tartışını ona göre ayarlamasıdır. Bektâşi iğnesini karşısındakinin canını yakacak, onu çileden çıkaracak bir insafsızlıkla değil, sadece onu uyuracak ölçüde batırmağa dikkat eder. Fıkralarda sadece Bektâşi'nin zekâ başarısını belirtmek amacının gözetilmiş olduğunu da sanmıyorum. Onun şaka ettiği, takıldığı, çekiştiği, giderek yerdiği insanlar hakkında da olumlu bir yargıya varması dileği sezilir bir çok fıkralarda : keskin birkaç çizgiyle özetlenen sınağ, halkımızın çoğunluğunun aslında anlayışlı ve hoş görür olduğu, yanlışlarını kabullenmek ve düzeltmek cesaretinden, aklın ve sağduyunun aydınlığında gerçeği sezme yeteneğinden yoksun bulunmadığı kanısına eriş-

tirir. Öfkeli kadınların, yenice ağalarının, subaşlarının bile asık suratları, ince bir nüktenin büyüyle, sevimli, gülümser birer çehre oluverir.

Bektaşî'nin Tanrı ile ve O'nun buyrukları ile uğraşmasını sonuçlayan düşünce niteliklerini yukarıda açıklamaya çalıştık. Ama Bektaşî fıkralarında, çoğu zaman, dinî konular bir vesileden başka bir şey değildir. Fıkraların -birçok örneklerde- asıl meramı, insanoğlunun dünyalık dertlerini ortaya dökmektir; tenkitler, yergiler elle tutulur, gözle görünür hedeflere yöneltilmiştir.

Boyun eğilmesi gereken «kader»in amansız yasası karşısında Bektaşî'nin tepkilerini anlatan fıkraların pek çoğu, dünya düzenindeki haksızlığın ve eşitsizliğin tenkidi anlamındadır. Bir fıkrada, vâzeden bir hocanın ağzından, Tanrı'nın dünya nimetlerini «ezel»de dağıtırken, «ulemâ» zümresinin halkın geri kalanından üstün olduğu anlatılmak istenerek «Allah, nimetlerinden dörtte üçünü onlara ihsan etmiştir» gibi bir yargıya varılır; hocanın burda meramı, şüphesiz, «ulemâ» sınıfının üstün «mânevî» değerlere sahip olduğunu belirtmektir; ama Bektaşî, anlamı başka bir yöne çekerek «geri kalan dörtte birinde de gözleri kalmıştır» yargısı ile, dünya işlerini bilim araçlarıyla düzenleme vazifesini üzerine alanların Tanrı buyruklarını kendi çıkarlarına yontma ve yöneltme yolunda nasıl aç gözlü olduklarına değinmekle işi kestirip atar.

Başka bir fıkrada, meyve ikram ettiği kimseye Bektaşî «Allah yapısından mı, kul yapısından mı?» istediğini soruyor. Karşısındaki tabii «Allah yapısından» diyecektir ve kendisine Bektaşî buruk, tatsız bir ahlat uztacaktır; «kul yapısından» isteğinin karşılığı ise olgun; kokulu bir armut olacaktır : Tanrı bitkileri ve canlıları «yabanî» yaratmıştır; onları geliştiren, çeşitlendiren, eh-

lileştiren insan emegidir. Nasreddin Hoca'nın «Allah taksimi mi, kul taksimi mi?» sorusunu sorduğu hikâyede de buna benzer bir yargıya varılmak istenmez mi? Tanrının mutlulukları ve mutsuzlukları paylaşması, eşitsizliğe dayanmıştır: insanın kendini içinde bulduğu kurulu düzen böyledir. Eşitlik ülküsü insanın yarattığı bir kavramdır; onu insan hazır bulmaz, ancak kendi çabasıyla, savaşıyla elde edebilir.

Fıkralarda, özellikle namaz, oruç gibi İslâm dininin ibadet kurallarına yöneltilmiş tenkidin önemli bir yer tutmasında, tabii, Bektaşîliğin köklerindeki farklı din ve mezhep görüşlerinin izleri inkâr edilemez. Ama, Bektaşî'nin dinî buyruklar karşısındaki tutumunda başka ca nedenleri de göz önünde tutmak gerek. Bektaşî'nin kanına dokunan, kulların bu çeşitten hizmetlerinde, insanı yüceltici, ruhunu arıtıcı birer araç değil, türlü kabahatların gerisinde gizlendiği bir göstermelik, en azından da mutlu kişiler için bu dünyadaki rahat ömürlerinin bir benzeri olan bir «ahiret»i peşin para ile sağlamak gibi çıkarlı bir hesap sezinlemesidir.

Bektaşî, müslümanlığın, şarap ve benzeri sarhoş edici içkilerin (veya başka maddelerin) yasağını da hiçe sayar. Bunların, yeryüzünde yayılmış eski, yeni birçok dinlerin türlü âyin ve erkânlarındaki yerlerini ve önemlerini biliyoruz. Bektaşî törenlerine de şarap ve benzeri şeylerle ilgili göreneklerin, İslâm-öncesi veya İslâm-dışı dinlerden sızmış olduğu düşünülebilir. Bununla beraber fıkralardaki keyif ehli Bektaşî'nin haram içkilerle ilgili davranışlarında «talkın verip salkım yutanlar»ın ayıplarını yüzlerine vurmak isteğini görmelidir. Halk göreneklerinde, içkinin esritici etkisiyle insanların iyi ve kötü eğilimlerinin yanılmaz bir sınamadan geçirilebileceği kanısı, belki de şaraplı Bektaşî törenlerinden gel-

medir. Hikâyelerin pek çoğu, verilmesi gerekenin şarap değil, onun etkisiyle dışarı tepen azgın, sapık içgüdüler olduğunu anlatmak ister.

Bektaşî fıkralarının sosyal vergi niteliğine örnek olarak okuyucunun dikkatini «hülle» hikâyesine çekmek isterim. Burada eski medenî hukukun da keskin bir tenkidi yapılmıştır. Müslüman yasası karı koca ilişkilerinde boşama hakkını erkeğe tanırdı. Kimi boşanma hâllerinde ise erkek, haksızlık ettiğini anlayıp pişmanlık da duysa, eski karısı ile nikâhını tazeleyebilmek için kadının, geçici bir nikâhla bir başkasına varıp sonra da ondan boşanması gerekirdi. Bu geçici kocalara «hülleci» derlerdi. Bektaşî o fıkroda hüllecinin koynuna, bir gece için de olsa, suçsuz kadın yerine beyinsiz kocanın verilmesi gerektiği yargısı ile meseleyi kestirip atıyor.

Fıkralar çoğu zaman da, gene namaz, oruç gibi dinî buyrukları bir vesile sayarak, tüm insanlığın yaralarından birine parmak basar. İşte, örneğin, mübarek Ramazan ayında, evine, çoluk çocuğuna beklediği bol, seçkin azıkları götürememenin çaresizliği içinde, fukara Bektaşî; elinde boş zenbille çarşıda dolaşırken rastladığı zengin Yahudiye : «Al şu zenbili. Sen doldur, orucu da sen tut,» diyor. Bir başka Bektaşî; Ramazanda güpe gündüz karnını doyururken yakalanıp tartaklanınca : «On bir ay gezerim, hâlimi sormazlar da, bir gün karnımı doyurdum diye yapmadıklarını koymazlar,» diye şaşar kalır. Bu nükteler, tatlı gülümsemeleri altında pek acı gerçekler gizliyorlar.

Yukardan beri sözünü ettiğimiz nüktelerin hepsi Bektaşî dervişlerinin ağzından çıkmış, o fıkraların anlattıkları olayların onların başından geçmiş olduğu söylenemez. Anadolu köy ve kasabalarında yaşayan ve inanışlarında Bektaşî tarikatının görüşleriyle birleşen Ale-

vi-Kızılbaş, Tahtacı, Çepni, v.b. toplulukları da, çok defa, Bektaşî diye anılır; bunlar hakkında da halk içinde Bektaşî fıkralarına benzer şeyler anlatılır. Ama, şunu da unutmamalı ki bütün bu çeşit hikâyelerin «Bektaşî»si «Tahtacı»sı, «Kızılbaş»ı... Türk halkının ince zekâsını ve sağduyusunu temsil eden bir «tip» olmuştur; onun, birtakım konularda, başka adlarla da anılan halk tipleriyle ortak davranış ve düşünceler belirtmesine şaşmamak gerekir.

Pek çok nükteleri Bektaşî, Nasreddin Hoca ile paylaşmıştır. Örneğin Bektaşî'nin: «Fırıncıdan al, bakkala ver» diyerek, bir haksızlığın giderilmesi için Tanrıya pratik bir yol göstererek işin içinden sıyrılması; «Tanrı misafiriyim» diye evine gelen adama caminin yolunu göstermesi; münasebetsiz bir yerde kazılmış olan çukura düşmesi üzerine kendisini dikkatsizliğinden, tedbirsizliğinden, v.b. tenkit edenlere : «Çukuru kazanın hiç mi suçu yok?» karşılığını vermesi; Tanrıdan binecek bir şey istediği yorgun bir ânında, zorba sipahinin genç tayını taşıma zorunda kalması; Ramazanda rakı içtiği için beşyüz sopa cezasını uygulamaya kalkan Yeniçeri Ağasına : «Ya hiç sopa yememişsin, ya da sayı bilmiyorsun,» demesini; pekmezinden çokça içen Bektaşî'ye : «Fazla içme, için yanar,» diye öğüt veren hasise «Allah kimin içinin yandığını bilir,» karşılığını vermesi... Kimi tıpkısı tıpkısına, kimi de ufak tefek farklarla Nasreddin Hoca için de anlatılır.

Bektaşî'nin, bir fıkroda, Mısır Hidivinin bir adamını debdebe ve tantanalı bir alayla geçerken görünce, Tanrı'ya dönerek: «Bir kendi kuluna bak, bir de Hidivin kuluna» yollu şakası, XVI'ncı yüzyıl Osmanlı yazarlarından Lâmi'î'nin «Latâ'if» adlı kitabında Hoca Amîd adlı varlıklı bir kişi ile onun kulu hakkında «bir divâ-

nenin sözleri» olarak anlatılır. Bu hikâyenin en eski şekli ise XIII'üncü yüzyıla, Mevlâna Celâleddin'in «Mesnevi»sine kadar çıkar.

Bir Bektaşî fıkrası, «en güzel rüyayı görenin baklavayı yemesi» üzerinde anlaştıktan sonra Bektaşî'nin arkadaşları Mevlevî ile Softa'yı nasıl bir oyunla atlatmışın anlatır. Bu konu, birçok milletlerin folklorunda yaygındır; Besarabya Gagavuzlarının ve Sibiryâ Tatarlarının sözlü geleneklerinde de yaşar. Hikâyenin bizce bilinen en eski anlatması XIII'üncü yüzyılda, Âşık Paşa'nın küçük bir «mesnevi»sinde yazıya geçmiştir.

Eski yazma «lâtife» kitaplarında Bektaşî'nin yerini başka tarikatlardan dervişler (örneğin «Kalender»ler), ya da sözlerinde esrarlı anlamların, kişiliklerinde ermişliğin bulunduğu halkın inandığı «mecsup» kişiler alır. Kimi kitaplarda ise, sağlam müslümanı yadırgatıcı davranışların sorumluluğu «Rafizî»lere yükletilir. Rafizî, bilindiği gibi, sünnî İslâmın inanış ve törelerine uymayan, sapmış («hérétique») anlamında da kullanılan bir sözcüktür. Gene bu kitaplara geçmiş kimi hikâyelerde ise, müslüman törelerini önemsemeyen kişiler «Türkmen» adıyla gösterilir. Daha yakın çağların sözlü geleneğinde «Yörük»ler, «Köylü»ler, «Tahtacı»lar... hakkında Bektaşî'ninkilere pek benzeyen tuhaf hikâyeler anlatılır... Aynı ayrı adlar taşısalar da bunların hepsi başka başka zaman ve çevrelerin şartlandığı belli belirsiz çizgilerle birbirinden ayrılan, ama hep aynı bir düşünüş geleneğinin temsilcisi kişilerdir.

Lâmi'i'nin, yukarda sözünü ettiğimiz «Latâ'if» kitabında bir fıkraya rastlıyoruz. Burada Kaygusuz'un, kendisinden, gözlerinin büyütülmesi için bir «hizmet» isteyen (bir keramet bekleyen) Tatar gencine verdiği karşılık anlatılır. Bunda tamamiyle Bektaşî fıkralarının

edasını buluruz. Kaygusuz Abdal, Bektaşî şiirine özgü çeşniyi getirdiği gibi, Bektaşî fıkralarının ilk örneklerine de girmekle, bu türlü hikâyelerin en eskilerini XVI'ncı yüzyıla, belki XV'inci yüzyıla çıkarma olanağını sağlıyor.

Kimi fıkraların gülümsetici bir nükte kılığına girmeden, Tanrı vergisi olağanüstü ve akıl-dışı bir güç sayesinde gösterilmiş kerametleri anlatan menkabeler olduğu kanısındayım. Bu oluşumun bir örneğini Bektaşî'nin koltuğunda rakı dolu şişe ile giderken Yenigeri Ağasına yakalandığını anlatan fıkrada buluruz. Bektaşî, şişedekinin rakı değil, su olduğunu savunur. Eski bir kaynakta bu hikâyenin benzeri macera Halife Ömer'le içki düşkünü bir delikanlı arasında geçer. Üstünde şarapla yakalanan genç, Ömer'e kabın içindekinin sirke olduğu yolunda karşılık verirken, içinden de «Tanrım, benim yüzümü kara çıkarma...» diye yakarır. Bu içten yalvarış Tanrı katına ulaşır : Gerçekten de kabın içindeki şarap sirke oluvermiştir. Tabii, bir mucizeyi anlatan bu menkabenin bitişi, Bektaşî fıkrasınınkinden çok farklı olacaktır : delikanlı bir daha ağzına şarap koymaya tövbe edecektir...

Bektaşî, yeri gelince kendi kusurlarını ve sürçmelerini de nüktelerinde konu yapar. Nasreddin Hoca gibi onun da, başkalarına yöneltilmiş tenkitlerine güçlülük veren bu cesaretidir.

Yaşamayı seven, dünyanın nimetlerinden yararlanmayı insan için kutsal bir hak bilen fıkraların Bektaşîsi, dünyamızla ilgili her şeyi hakir sayan «mistik» düşünüştten çok günümüz insanının gerçekçi ve insanın değerini yüceltme çabasında olan tutumuna yakındır. Ama canına cefa etmeyi sevmemesi, ölüme bir kurtuluş gibi kollarını açmaması, Bektaşî'nin ölümü soğukkanlı kar-

şılmasına, onunla şaka etmek cesaretini göstermesine de engel olmaz.

Bektaşî fıkraları içinde, başka milletlerin sözlü anlatı ürünleri ile ortak temalar bulunmakla beraber, sadece Türkçenin özelliklerinden yararlanarak meydana gelmiş zekâ oyunları da az değildir; bunlar arasında çok incelerine de raslarız. Böylelerin başka dile aktarılması imkânsızdır; çoğu da Bektaşî'ye özgü neşeyi, havayı verirler; örneğin, «Ben bir fakir adamım, rakı bulur rakı içerim, and bulur and içerim...» karşılığı ile karşındakileri nasıl susturduğunu anlatan hikâyeye gibi.

Fıkralardaki olayların tümünün gerçekten Bektaşî dervişlerin başından geçmiş şeyler olmayıp, onların hâl ve şanlarına yakıştırılarak yaratılmış, hayal ürünü birçok fıkralar bulunabileceğine tanık niteliğinde metinler vardır; bunların kuruluşları, konuları, içlerinde anlatılanların «gerçekten olmuş» şeyler olmadığını belirtir. Örneğin, şu güzel hikâyeye : Kıyamet kopmuş... Bektaşî'nin günahı pek çok, sırtında taşıyamayacağı kadar çok... Arabaya yüklemiş günahlarını, Bektaşî de çıkmış tepesine oturmuş. Sırtına kendi günahlarını yüklenmiş, ihliya tıshya giden birine rastlıyor yolda : «Getir, diyor, ben nasıl olsa arabadayım, seninkileri de yükle benimkilerin üzerine.» Belli ki bu hikâyeye bir «hayâl» oyunudur. Ama bu ve bunun gibi, belli bir kişinin başından geçmeyip, «uydurulmuş» olduğu kestirilebilen fıkraların yaratıcıları arasında, herhalde Bektaşîler de vardı. Bunların bir bölümü ise, Bektaşî'lere düşüncelerinde yakınlık bulanların yarattıkları şeylerdir.

Bektaşî'lerin düşünüş ve görüşlerine karşıt çevrelerde yaratılmış hikâyelerin var olduğu da düşünülebilir. Ama, Bektaşî fıkralarının derlendiği kitaplarda bunlara raslamıyoruz. Bu kitaplar oldukça yenidir ve derle-

yicileri, halk içinde dolaşan fıkralardan Bektaşî'ye yakışmayanları seçip atmaya dikkat etmiş olmalıdırlar. Ama, örneğin Tahtacılarla, Yörüklerle ilgili fıkralar içinde, onları yermek maksadıyla anlatılmış olanların bulunduğunu görünce, aynı şeyin Bektaşîler hakkında da yapılmış olacağını kestiriyoruz.

Bektaşî fıkraları, Türk folklorunun bu tür dışında kalan başka ürünleri gibi, meydana geldikleri ve yayıldıkları çevrelerin şartlarına göre değişikliklere uğrayarak gelişmişler ve gelişmektedirler. Turistlerin bir camiyi görme meraklarını Bektaşî'nin pek tuhaf buluşunu; Kadıköy vapurunda bir genç «matmazel»in cigara içişini anlatanlar, ve benzerleri herhalde oldukça yeni, belki de Bektaşî'lerle hiç ilgisi olmayan hikâyelerdir.

Dinle dünya işlerini birbirine karıştıranların, Tanrı'nın işlerine sık sık karışanların, onunla insan arasına girerek hem onu hem de insanları durmadan taciz edenlerin Bektaşî'den alacakları pek çok dersler var. Ve Bektaşî, günümüzde de, düşünce özgürlüğüne susamış ve türlü bağnazlıkların baskısından bunalmış olanlara, tatlı hikâyelerinin gerisinden gülümser ve iyimser yüzüyle seslenmektedir.

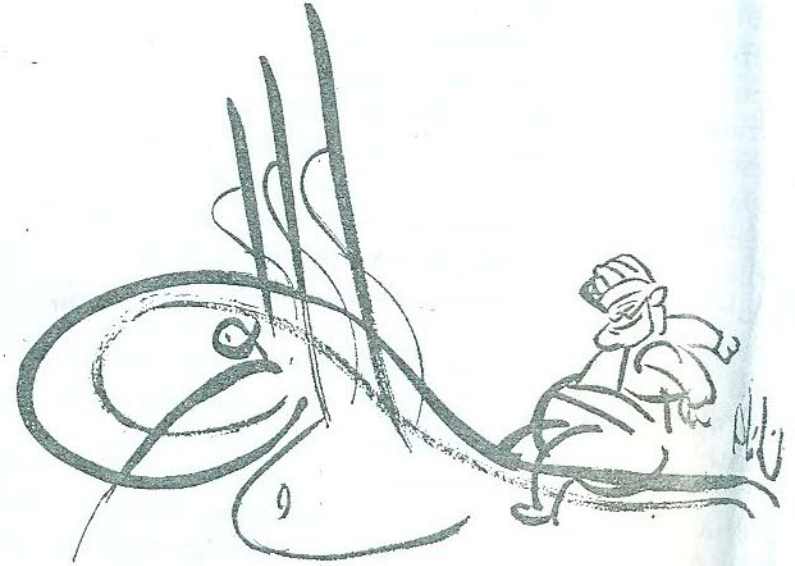
1943 yılında yayımlanmış bir yazımın sonunda «...Şimdiye kadar fıkra külliyatları memleketimizde dikkatsiz, itinasız ve zevksiz baskılar halinde basılagelmiştir. Hiçbir iyi sanatkâr bunları ele alıp işlememiştir. Mevzuları ve nükteleri bakımından eşsiz Türk fıkraları, yazık ki, gündün güne bozulan halk kitapları halinde yaşamaya çalışıyorlar. Halk fıkraları, halkın psikolojisinden, zihniyetinden, insanların birbirlerini nasıl gördüklerinden bize çok şeyler öğretecek mahiyettedir. Onları toplamalı, güzel kitaplar hâlinde bastırmalı, okumalı ve okutmalıyız.» diyordum.

1943 yılından beri, Türk halk mizahının bu güzel ürünlerini kaynağında derleme yolunda yapılan çalışmalar pek önemli sayılamaz. Eski yazımızın bu türden eserleri olan «Latâ'if» kitapları da, eskisi gibi, yazma halinde, kitaplıklarda uyuklamaktadır. Ama, çağımız yazarlarından, sayıları henüz pek az da olsa, Türk halk fıkralarını günümüzün güzel Türkçesiyle anlatma denemesini göze alanlar çıktı 1943'ten bu yana... Bu arada, Abdülbâkî Gölpınarlı'nın, Eflâtun Cem Güney'in Orhan Veli'nin Nasreddin Hoca hikâyeleri işlemelerini anmak isterim. Aziz Nesin de Nasreddin Hoca fıkralarını, kendine göre bir anlatışla, işlemek ve yayınlamak niyetindedir. Onun, çeşitli kitaplarına serpilmiş, örneğin, «Yeşil Renkli Namus Gazı» adlı kitabında «Bizim Köyün Deliler Balâdı» başlığını taşıyan seri hikâyeler, «fıkra» türüne girmemekle beraber, halkın sosyal tenkit ve vergi alanındaki yaratmalarının önemli ürünleridir ve Aziz Nesin, bunları büyük başarı ile işlemiştir.

Oğuz Tansel ile Metin Eloğlu, Bektaşî fıkraları üzerinde denemelere girerek, bu çığırda yeni bir adım atıyorlar. Onlara bu hayırlı işlerinde başarılar dilerken, emeklerinin boşa gitmeyeceğine, kendileri gibi başka yazarlarımızın da bu konuya ilerde gene döneceklerine inancımı belirtmek isterim. Ahmet Halit Yaşaroğlu'nun, şükranla anacağım derlemesi; 250 hikâyeyi bir araya getiren bu kitap, elimizde bulunan en zengin ve en güvenilir kaynaktır. Umarım ki Bektaşî fıkralarını, memleketin her bölgesinde derleyip yayınlamaya hevesliler çıkacak ve bu türden halk yaratmaları yitip gitmeden, onları geleneklerimizin hazinesine armağan edeceklerdir.

Prof. Naili BORATAV

BEKTAŞİ DEDİKLERİ

YÜZPARA

Şu ölümlü dünyada işi-iş'lerden biri,
Yoksul Bektaşî'ye - her nasılsa - yüzparacık verir;
O da «Eyvallah» deyip, kırar kırışi...
Beriki bir cakayla ardından seslenir:
«Soluğu meyhanede alacaksın değil mi, Baba?»
Tuzukurunun densizliği işte, başka ne denir...
«A eliaçık sultanım, yüzparayla da Hicaz'a gidilmez a!»

ZORBALIK

Ramazan günlerinden birinde
Yan gelip kahve peykesine, Bektaşî;
Nargilesini tokurdata tokurdata,
Keyf çatıp düş kurarmış gönlünce.
Ansızın bir subaşı dalmış içeri,
Başlamış Babayı paylamaya :
«Bire adam, sen müslüman değil misin?
Yoksa!...» gibilerden basmış zılgıdı.
Öteki, süklüm püklüm : «Müslümanım» diyebilmiş.
«Ne zamandan beri?» diye asılmış zorba.
«Kalû belâdan beri» demiş baba.
«O da ne demek be adam?» diye üsteleyince,
Bektaşî omuz silkmiş, dayatmış yiğitçe :
«Kalû ben, belâ sen, nerden geldin başıma?
Bozdun düşümü, çek git işine!»

DÜNYA EVİ

Baş-göz olmayı usuna takmış delikanlıdan biri,
Sevip, saydığı Bektaşî Babası'na açmış derdini;
Ne tür bir eksik-etek seçsin ki, kimseye
Ne tedirginliği olsun, ne de mutsuz kılsın kendini?
Baba, sakalını değirmende ağartmamışlara vergi
Bir bilgiclikle, başlamış sayıp dökmeye :

«Güzelini seçsen... Kıskançlıktan ömrün törpülenir;
«Çirkinin ise yöresi çöplükte çergi;
«Yoksulunu alsan... onu doyurup, donatmak güç;
«Zengininin böbürü, tafrası salt sana hörgüç...
«İşte, bunlardan gayrısına, evlâdım, helâl denir!»

BOZUM

Bektaşî Canlarından biri,
Meyhanenin, cadde üzerindeki
Penceresi önüne kurulur,
Atıştırıp içmeye başlar.
Onu gören bir dili uzun :
«Babaefendi, başınızda sarık var,
Gelip geçen görüyor sizi,
Arkada, kapalıca bir yere
Çekilip içseniz daha iyi...»
Diye öğüt vermeye kalkar.
Bozuverir Bektaşî, gevezeyi :
«O senin dediğin ramazanda olur,
Erenler, hırsızlık etmiyoruz ki...»

ÇÖZÜM

Hocayla Bektaşî yol arkadaşı olurlar,
Birin beygiri, ötekinin de eşeği var.
Bir konak gidip çayırılıkta dururlar,
Orada gecelemeğe karar verirler.
Hayvanları otlarken onlar da yemek yerler.
Gelip yüklenince dağca, tatlı bir uyku :
«Tanrım, der, hoca, beygirimi koru!»
«Şeyhim, der Bektaşî, benimki de bu!»
«Kuzum, günaha giriyorsun, Tanrıya emanet eyle.»
Derse de, Bektaşî oralı olmaz.
Güvenle yatıp dalarlar uyku denizine.
Sabahleyin baksalar ki beygir yok,
Bektaşinin eşeği kuzuca otlayıp durur.
«Bu nasıl iş, der hoca, Tanrı emanetimi gitmiş!»
«A sultanım, der, Bektaşî, niye şaştın buna,
Tanrının kulu yalnız sen değilsin;
Halbuki şeyhimin biricik dervişiyim ben,
Eşegiimi bekledi, sabaha dek, bu yüzden!»

HÜLLE

Evli barklı biri, her nedense,
Karısını «üçle dokuzla» boşar.
Ok yaydan çıkınca pişman olur ,
Nikâh tazelemek için imama koşar.
İmam, olayı dinledikten sonra,
Hülle gerektiğini anlatır adama.
Bir softa bulup girişirler pazarlığa.
Bektaşî, bu haksızlığa pek bozulur :
«Be imanım, der, şu boşanmada
Kadıncağızın hiçbir suçu yok.
Kocasî olacak beyinsizi yatırın softayla
Düşünmeden böyle hâltlar etmez bir daha.»

YOLCU

Oruç yerken yakalamışlar Bektâşi'yi,
Yaka-paça, yargıç önüne...

Tanıklar, falan-fıstık, horozlanmış öteki :

«Behey cin çarpası, niye oruç tutmazsın?»

Bizimki hiç istifini bozmadan :

«Yolcuyum» demiş, «kurusun huyum...»

Tanıklardan bir işgüzar hemen atılmış :

«Bildim bileli kasabadan çıkmamıştır, efendim.»

Bektâşinin yalancıkta kaşları çatılmış :

«Benim yolculuğum karşı köye değil ki,

«Ben öbür dünya yolcusuyum!»

BAKLAYI ÇIKAR

Ağı pek bozuk bir Bektâşi dervîşi,
Huy edinir sövüp savmayı
Yola getiremeyince öğüdü, azarlaması,
Şeyhi, uygulatır bulduğu son çareyi :
«Dervîş Ahmet, bunu, dilinin altında sakla,
Hiç söğmezsin, der, ağzında bulundukça.»
Dervîş söğmez olur, Şeyh sevinir başarısına.
Günlerden bir gün yolda giderlerken
Ahmakıslatan yağmuru başlar sıklaşmaya.
Tam o sıra, pencereden bir kız :
«Şeyhefendi der, biraz durur musunuz?»
Şeyhle dervîşi «belki bir şey soracaklar» diye
Yağmur altında beklerler bir süre.
Kapıyı çalıp soracaklarında, pencereden :
«Gurk tavuğu yatıracaktık kuluçkaya,
Piliçler tepeli çıkarmış bakınca kavukluya,
Anam sizi gördü, bu yüzden beklettik,
Kusura bakmayın efendim...» deyince,
Sırsıklam olan Babanın kanı sıçrar beynine :
«Kuzum dervîş Ahmet, işte tam sırası,
Haydi, der, çıkar ağzından baklayı!»

ELBETTE

Ramazana mı varsın, Bayrama mı? demişler;
Bektaşî kül yutar mı, çakıvermiş dalgayı...
Şöyle bir ölçüp biçmiş kocaman ay'ı;
Yok iftarıydı, yok sahuruydu, daha da neler...

«Ayol, bilmeyecek ne var bunda;
«Hangi sofraya çöksen, düğün çorbasından tut da,
«Tas kebabına, ırmik helvasına kadar...
«Çerkestavuşu, hünkârbeğendi de olur bazan;
«Pufböreği, tulum peyniri ve de reçel...
«Bayram dediğin üç günde geçer;
«Canımın içi elbette bir ay Ramazan!»

SONRA DÜŞÜNÜRÜZ

Bir kurban bayramı, Bektaşî, sabah erkence
Mahmurluk bozmak için yolu, yöntemince
Başlamış çekmeye şarabı.
Namaza koşan bir softa, boğa boyunlu,
Görünce elinde kadehiyle onu;
Bağnazlık damarı kabarmış,
Yummuş gözünü, açmış ağzını :
«Behey Tanrıdan korkmaz,
Kuldan utanmaz zındık herif!
Kutsal günde halk camiye koşarken,
Hiç sıkılmaz mısın günah işlemekten?»
Diye döktüredursun...
Soğukkanlı Bektaşî yuvarlamış kadehi :
«Hocam, hele anlat, öfkelenme,
O kutsal gün dediğin de ne?»
«Bü uğurlu günde hacılar Ârafat'a çıkar,
Tanrı evine yüz sürer...»
Gibilerden başlar söylevine.
Bektaşî kadehi dikip, sözünü keser :
«Aman hocam, çok tuhafısın,
Ârafat nerde, biz nerede!
Onu da düşünürüz Hacca gidende!»

Ş A Ş K I N L I K

Bektaşî, camiye gider bu kez de;
Yerinde tökezletmek ister yobazları.
Gürül gürül yakarı başlar namaz bitiminde.
Babayla dizdize oturan partal kişi,
Sayıklı enez, sakatın biri,
Umar bütün dertlerden kurtulmayı,
Tüm organlarını döne döne sayar,
Bir türlü bitip tükenmez yakarıları.
Baba, bu yılan öyküsünden usanınca,
Acı gerçeği kor ortaya :
«Be kafasız, göğē el açmak neye yarar?
«O yalvardığın bu işlerle uğraşsa,
«Seni onaracağına, tutup bir yenisini yapar!»

Ö Z Ü R

Bektaşîlerden, susamlı simit sever, birine,
Tebelleş olmuşlar ikindileysin :
Yürü bakalım yargıç önüne, önünü de ilikle e mi?»
Öfke hep topuğunda zaten Devletlinin :
«Ulan, göz göre göre oruç yenir mi?»
«Yo, özrüm var, hoş görüle...»
«Özrün de ne?»
«Hastayım.»
Kuşkuyla üstelemiş Yargıç :
Hastalığın neymiş bakalım?»
«Açım aç... Açım!»

TANITLAMA

Aymaz durmadan bastığı dalı keser.
Hocanın biri; konuşması gereği, camide,
Tanrıyı anlatmaya başlar :
«O, evrenin iyesi, görür her şeyi,
Ne sağdadır ne solda, ne yeredir ne gökte;
Ne üsttedir ne altta, ne erkektir ne dişi;
Yemez, içmez, doğmadı, doğurmaz...» deyince
Doğrulup çıkışır topluluğa Bektaşî :
«Yoktur, dedim diye, geçende
Bana, yapmadığını bırakmadınız.
Hoca da 'yok' diyor, duydunuz işte,
Ona hiç sesinizi çıkarmazsınız!...»

KAÇAMAKLI

Sacı, sakalı ağarmış yaşlı bir Bektaşîyi,
Sarhoş diye tutup kadiya götürürler.
Tepesi atar bağnazın, şimşeklenir gözleri :
«Bu yaşta içiyorsun hâlâ o pis şeyi,
Hiç yakışmıyor yaşına başına;
Sakalından da sızıyor, utanmadan
Haram olduğunu bilmiyor musun?»
Diyerek tepinir. Söz sırası Bektaşîye gelince :
«Kuruyası ellerim titriyor durmadan,
Boşa gidermem damlasını yoksa.
Helâl mi sanki sırtınızdaki ibrişim kaftan?»
«Bunun içine pamuk katarlar» der kadı.
Bektaşî : «Doğru adam nerde bu dünyada!
Şaraba da su katıyorlar yarı yarıya.»

ZÜĞÜRTLÜK

Bektaşî, her nasılsa uğradığı bir camide,
Sıra duaya gelince, kendini kapıp koyvermiş :
«Tanrım, bana tez elden bir rakı parası...» diye.
Yanıbaşındaki de durmadan: «Bana din, iman bağışla...»
dermiş
Neyse, namaz-niyaz bitimi, avluda yapışmış Bektaşî'ye :
«Behey cehennemlik herif, behey zehir-zıkkım içesi;
«Utanmıyor musun Tanrı'dan rakı parası dilenmeye?
Bektaşî iteleyivermiş bunu, kaykılmış fesi :
«Hele azıcık uslu gel, tosun!
«O ille de birşeylerden yoksun kılmış herkesi;
«Züğürt avuntusu işte, boyna ister dururuz;
«Kimi sırtına samur kürk, kimi de kuru ekmeğine
tuz...
«Yani kullar hep diler kendinden esirgenenin!
«Eh, nesi eksilir şöyle bir damacana rakıyla sustursa
beni;
«Bak, sende de din, iman yokmuş, onu istiyorsun!

KARIŞMAYIZ

İçki içmenin yasaklandığı yıllarda,
Bektaşî, bir şişe rakı koyup cübbesinin altına,
Döne dolaşa kıvranır, içecek bir yer arar.
Yerden bitmişçe, yeniçeri ağası çıkar karşısına :
«Erenler, cübbenin altında sakladığın da ne?
Aç da görelim bir kez hele...»
Diyerek sıkıştırır Babayı zorlar.
Bektaşî açınca cübbeyi, şişe ortaya çıkar.
İşin sarpa sardığını anlayan Baba
Şişeyi eline alıp konuşmaya başlar :
«Şu suyu rakı yap ey canım şişel!» deyince
«Bu, önemli bir ustalık değil der, Ağa;
Şuradaki yangını git de söndürüver.»
«Yok be imanım!» diyerek sözü Bektaşî alır :
«Onu tulumbacılar bilir, biz karışmayız ateşel!»

A N D

Bektaşı'yi rakı içiyor diye yakalayıp,
Kadıya götürür bir mahalle halkı :

«Öğüt, zılgıt vızgeldi buna;

Sonunda and içirdik, o da boşuna!»

«Öyle mi?» diye sorar kadı; «Hem günah, hem ayıp!»

Bektaşı de der ki : «A efendim,

«Ben yoksulun biriyim;

«Rakı olursa rakı,

«And olursa, and içerim...»

YÜZSÜZ

Kalabalık içinde iki yüzlünün biri,
Dini bütün göstermek ister kendini :
«Kavuşacağız on bir ayın sultanına,
Kutsal Ramazan geliyor bir gün sonra,
Artık oruç tutacağız...» derdemez
Bektaşî alır sözü : «Beklemeyin boşuna,
Ben geçen yıl yedim onu, bir daha gelmez!»

K Ö P R Ü

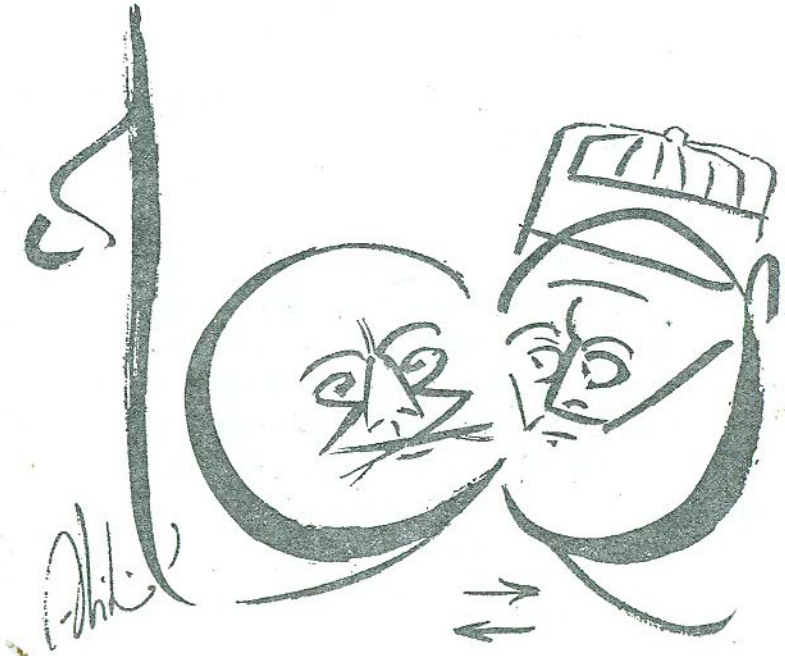
Yayan-yapıldak memleketine dönerken garibin biri,
Yolu Bektaşî köylüğüne düşer, tam da Ramazan...
Bakar su başında bir sürü koyun, keçi;
Ve de gölgelikte çubuğunu tüttürüyor yaşlı bir çoban.
Bu gözönü tiryakiliğe ilkten şaşar oğlan,
Sorar :

«Dede emmi, bu köye Ramazan gelmedi mi?»
Çevrede şöyle bir göz gezdirir pişkin Bektaşî :

«A garibim, der; şu gördüğün viran köprüden
Koskoca Ramazan hiç geçebilir mi ki;
Bizim kuzucuklar bile zor geçiyor oradan...»

YORDAMSIZ

Bektaşi bir gün küçük işine daralır,
Çaresiz, soluğu cami avlusunda alır,
Yapar işini, ivediyle dışarı çıkar.
Babanın önünü iliklediğini gören bir yobaz :
«Bire Tanrıdan korkmaz, kuldan utanmaz!
Bari istiğfar et de temizlen» derdemez,
Bektaşi, adamın ağzını bir güzel tıkar :
«O, molla bilmemnesi değil, oynamağa gelmez.»

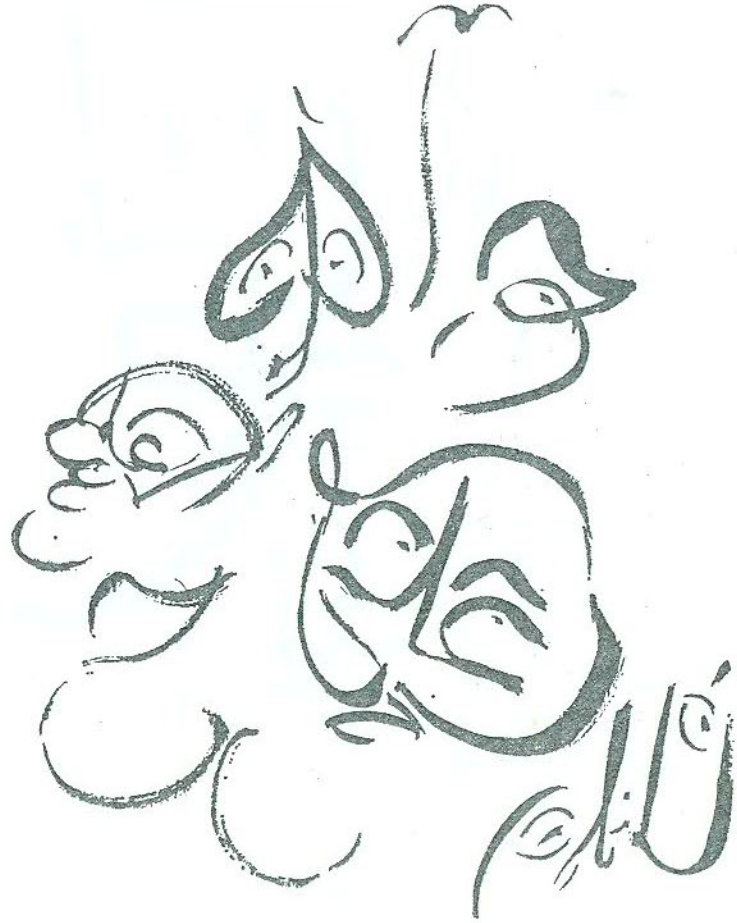

DEĞİŞ TOKUŞ

Soğuk bir kış gecesi saat bir sularında,
Bektaşinin kapısını uğrular söküp götürür.
Bizimki ölü gibi, en tatlı uykularında...
Sabahleyin uyanır, baksa ki, kapı yok yerinde.
Konuya komşuya sorar, «gördük» diyen olmaz.
Kış kıyamet, kapısız evde oturulmaz.
Bektaşî, en güzel çareyi bulur kendince :
Gidip mahalle camisinin kapısını söker,
Sırtlayıp getirir, takar çalınanın yerine.
Durumu gören komşuları sorunca :
«Uğruları o görmüştür nasıl olsa,
Onlardan alıp kapıyı taksın kendi evine!»

KEVSER ŞARABI

Çenesi düşük bir hoca, hem de Ramazan günü,
Ballandıra ballandıra sayıp dökermiş :
«Kevser şarabının tadı şöyle, rengi böyle,
Şöyle esritir, böyle diriltir,
Ve de yanında cana can katan binbir yemiş...
Cennetlik olanlar yaşıyacak o düşünül!
Şu ölümlü dünyayı aç, çıplak geçiştirsенiz de olur;
Aşksız meşksiz,
Saraysız köşksüz,
{ İtile kakıla,
{ Eğile büküle,
İnancını yitirmeyip de sabredenlere
İncik-boncuk kadehlerle,
Hazreti Ali eliyle sunulur...»
Şöyle bir düşünür Bektaşî :
Yahu o dediğin kişi,
Ne geldi, ne de gelir yeryüzüne;
En iyisi, doldur doldur kendin iç, ya Ali,
Boşuboşuna bekleyeceğine!

1

K E S T İ R M E

Üzümün çöpü var, armudun sapı. }
Bu eve girilmez, şunda yok kapı. }
Bektaşî evlenme işinde ince eler sık dokur.
Yıllar yel gibi geçer, dayar kırkına merdiven;
Yakınları, durmadan bu konuya getirip sözü :
«Erenler, durumun iyi, sağlığın yerinde,
Artık uzun etme de evlen...»
Deyince, Bektaşinin buruşur yüzü :
«Çevreye özenle bakıyorum şöyle;
Ne kocası olmayı isteyebileceğim bir kadıncık, }
Ne de babası olmayı isteyebileceğim bir çocuk }
Gördüm. Bu kanımda yok yalan,
Şu koşullar içinde evlenmez usu olan»

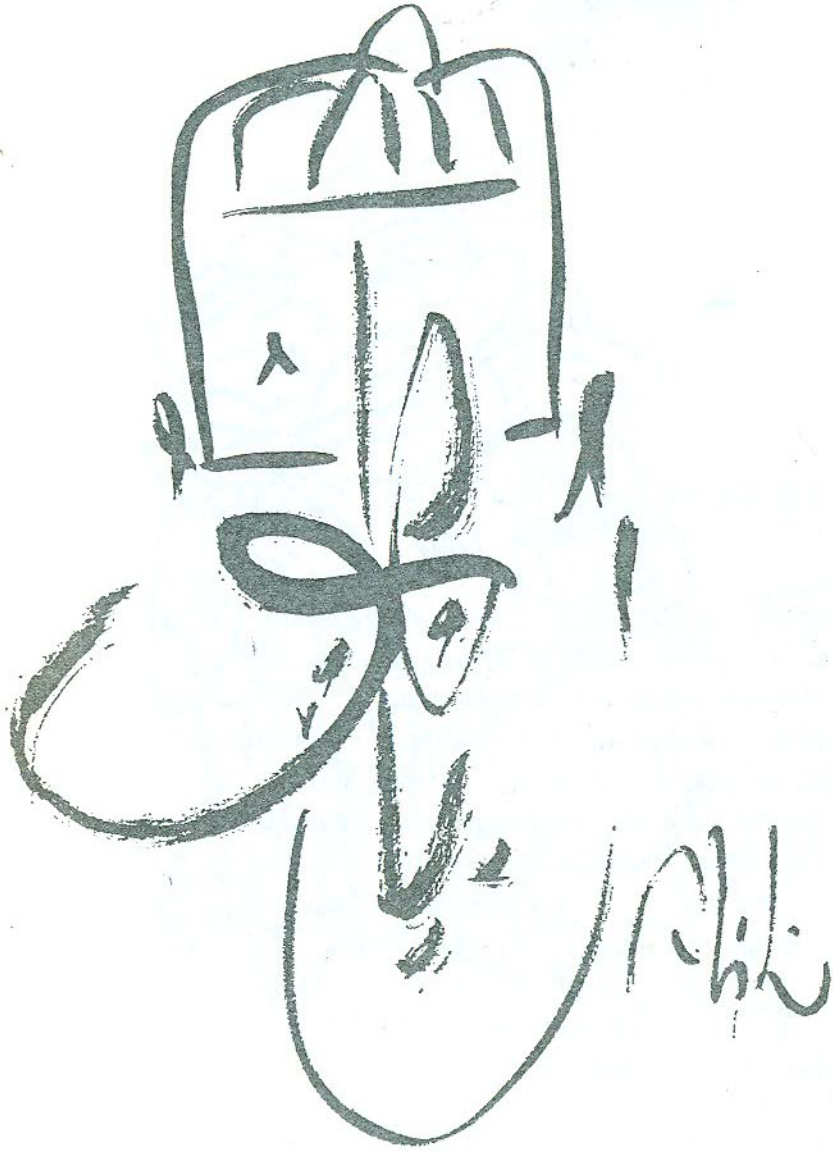
KART AĞAÇ

Hocamsı biri : «Behey» demiş Bektaşî'ye,
«Namaz kılmıyorsun hadi;
Orucu da mı unuttun? bu ne iş?»
«Özrüm büyük hocafendi,

Ama ağacı yaşken eğitmemişler işte...» deyip geçmiş.
Beriki koyverir mi, seslenmiş ardından :
«Hele 30 gün katlanıver be adam,
«Bak bir daha bırakabilir misin!»
Bu öğüt karşısında Bektaşî'cik ne desin?
Hem yürür, hem söylenirmiş :
«Sen üç güncük boşlayıver de hele,
Bak bir daha kılabilir misin!»

YÖNTEMLİ

Hep varlıklı mı yapacak gezginliği!?
Bikez de Bektaşî düşer yollara
Yorgun argın ulaşır bir kente, bilmediği;
Sorar karşısına ilk çıkan adama :
«Erenler, dergâh ne yanda ola?»
Adam uzun uzun anlatmaya başlar :
«Şurdan gider, sola saparsın,
Yokuşu çıkınca, tepede düzlük var...»
Tanım uzadıkça, tükenir Babanın sabrı :
«Kuzum, meyhaneye çıkmaz mı orası?»
Deyince, saf adma gösterip soldaki yolu,
Meyhaneyi gösteriverir eliyle.
Baba, bir boyun kırar «eyvallah» diye
Yöneler oraya dosdoğru.

Z E Y R E K L İ K

Avcılığıyla ün salan Dördüncü Mehmet,
Hiç boşa atmazmış, uçana, kaçana.
Bir gün, ala sabah, yine ava çıkar,
Akşama dek tüm attıkları karavana.
Bunun nedenini ilk gördüğü uğursuza yıkar.
Av dönüşünde, adamlarına öfkeyle tanımlar :
«Kamburumsu biri, biz konaktan çıkarken,
Yalpalyarak geçmişti önümüzden,
O adamı, der, bulup getirin tezinden.»
Karakullukçular tanırlar Hamza Baba'yı,
Bulup götürürler Hakanın önüne.
«Ta kendisi! der, Bektaşiyi görünce,
Hemen götürüp kellesini vurun,
Yaşamayı gerekmez, böyle uğursuzun!»
Bektaşî, baksa ki, pabuç çok pahalı :
«Hakanım, der, kim uğursuz? Düşünelim hele :
Bu sabah, birbirimizi gördük karşılıklı,
Siz avlanamadınız, benimse gidiyor kelle!»
Avcı Mehmet'in öfkesi geçer, beğenir yorumu.
Bağışlar, bir kese altınla uğurlar onu.

E Ş E K

Oduncu bir Bektaşî, dağdan inerken pazara;
Hani hayvancağız da öldü ölecek, bindiği...
Karşıdan iki tacir sökün eder bir ara;
Hadi işletelim, derler, şu zındığı :
«Senin eşşoğlusu böyle ne düşünüp duruyor?»
Bektaşî sürüp gider, ağızlarının payını verip :
«Odun taşımaktan bıktı da garip,
Kasabada bir dükkân açmayı kuruyor...»

Ş E N L İ K

Başımam olduğunda Cemalettin Efendi,
Ramazan yirmi dokuz çekmiş, nedeni belli!
Yıldızbakıcının yanlış hesabından,
Ertesi yıl da yirmi sekiz sürmüş ramazan.
Bunun üzerine, Bektaşî; koşmuş katına,
Başımamı etekleyerek başlamış yakarmaya :
«Yaşamınız sağlıklı, sürekli olsun,
Yirmi yedi yıl daha kalasınız bu işte...»
Gibilerden kalkmış sabunsuz tıraşa.
Dileği sorulunca, Bektaşî :
«Efendimiz başımam olduğunda bir gün
Bu yıl da iki gün eksildi ramazan.
Siz bu yerde kaldığınız sürece,
Otuzundan da kurtulacağız büsbütün!»

SÜRÜYLE

Yolu Uzunçarşı'ya düşen Bektaşî,
Düşünceli, yorgun adımlarla tutar yokuşu.
Eliboşlar tefe koymak ister onu.
Biri, arkasından «Baba!» diye bağırır.
Bektaşî uyanıp çevresine bakınır.
«Birine benzettim!» der zevzek.
Yürüyünce, «Baba!» diye başkası ünler.
Alay edildiğini anlayan Bektaşî durur :
Var gücüyle «pezevenk!» diye gürlür.
Başlar uzanır, eliboşlar dışarı uğrar.
Bu kez de Bektaşî konuşur gülerek :
«Anlaşılan, der, burada pezevenk sürüsü var!»

TONGA

Ramazan eşiğinde Bektaşî'lerden biri;
Aman ha, yeni ay gözüme ilişiverir... diye
Sımsıkı örtmüş kapıyı, pencereyi;
Sokağa çıktığında da hep gözü yerde...
Körşeytan bu ya, bir su birikintisinde,
Ne görsün ki, ay ışılar!
Şöyle bir yan bakmış gökyüzüne :
«Allem-kallem, beni tongaya bastırdın yine!»

BALLA KAYMAK

Kalabalık içinde zenginin biri,
Küçük düşürmek ister Bektaşîyi,
Konuşur, damdan düşercesine :
«Baba, geçen gün, bir kadınla
Gidiyordun; kimdi o, söyler misin?»
«Karımdı» der, Bektaşî kaşıyarak kellesini.
«Pasaklı, çirkin bir şeydi, kaba saba.
Nasıl girersin koynuna öylesinin?»
Diyerek, sözü uzatır, üsteler zevzek.
Baba, iteleyiverir kıcının üstüne :
«Sizin karıların koynuna herkes girer,
Ustalık sayılmaz, bal kaymak yemek!»

TIKIRTI

Usuna esmiş Bektaşî'nin, oruç tutuvermiş Ramazan
ortasında :

Gelgelelim zor etmiş ikindiye;
Pilâvdi, nohuttu, hoşaftı derken...
Tam da gelinlik kızı merdivenden inerken,
Bakmış, bir sahan tıkirtısı var yemek odasında...
«Kimdir o? diye seslenmiş, n'oluyor?»
Baba homurda olmuş içerden :

«Senin miskin babandır, başka kim ola ki;
Alınterinin somununu kaçamak tığınıyor,
Sanki halktan çalınmış mal gibi!»

BELKİ

Tuzukurular oturup konuşurlar,
Konu : Toplum ahlâkının bozukluğu.
İçlerinden uzak görüşlüsü gösterir sonu :
«Böyle giderse alt üst olacak dünya,
Ulular düşünüp buna bir çare bulsa...»
Deyince, Bektaşî yekini ayağa kalkar :
«Ne biliyorsunuz, belki altı üstünden iyi çıkar,
Değmez bunca kaygılanmaya!»

S O P A

Bir köye varır ki iki derviş, onbir ayın tek sultanı;
«Biz Ramazan imamıyız» deyip, oracıca postu
sererler...

El-ayak çekildi miydi, oh, kurulsun çilingir sofrası;
İftar deyip, sahur deyip. hababam demlenirler...
İşe bak, kentin kadısı o gece etrafı kolaçanda;
Körşeytan, yolu bizimkilerin barınağına düşer;
Ümmeti Muhammet kimlere emanet, mübarek
Ramazanda?

Hele şu iki imama bir ahret sorusu çekeyim, der:

«Sabah namazı kaç rekâttır, erenler?»

Şaşakalır biri, «üç» der öbürü;
Bir buyruk! yıkarlar sopanın altına!
Beş vakit namazın hiç noksansız kırk misli;
Yer misin, yemez misin, ha?
Gayrı canını sevenler erenleri tutmasın;
Palaspandıras palamarı çözerler.
Ama, şişik tabanlarda derman ne arasın!
Hemen oracığa çöker biri, der:

«Gel, azıcık dinlenelim be, hısıml!»

Öbüründe hâlâ yürek selânik, bigüzel tersler:

«Herifç'oğlu teravîh'i unutmuştu, hatırlarsa

görürsün;

Bin sopa daha yedin miydi, billâh kötürüm

olursun...»

1

PÜSKÜLLÜ BELÂ

Adamın biri, Bektaşîye gelip dert yanar :
«Babaefendi, oğlum hep yalan söyler,
Ne öğüt alır, ne söz dinler.
Bir türlü vaz geçiremedik. Ne yapalım?»
Diyerek derdini koyar ortaya, yardım ister.
Bektaşî alır sözü : «Herkes ektiğini biçer.
Bir evde bir oğlan deyince, akan sular durur.
Yalancının ektiği yalancı olur. Böyle ortamda
Onu politikacı yap çabuk yükselir;
Göreceksin saylav da olur, bakan da.»

G Ö Ç

Bektaşî babası, uzun bir yolculukta,
Bir kentte, ışıklı bir konakta geceler.
Sırma elbiseli, pırıl pırıl silâhlı büyükler,
Sabah konaktan çıkar, atlanıp ava giderler.
Bektaşî durur mu, sürdürür yolculuğu.
Aradan yıllar geçer... Bektaşînin yolu
O büyük kente düşer, konağı bulur :
Işıklı konak karanlık, ahırlar bomboş,
Viran olmaya yüz tutmuş;
Bekçiden sorar bu acıklı durumu.
O, herbirini uzun uzun anlatmaya koyulur. *başlır*
«Öldüler» demeye dili varmaz bir türlü.
Bektaşî dayanamaz, hemen alır sözü :
«Be imanım, bırak şu gevezeliği!
O büyükler, o güzel atlara binip
Desene göçtüler temelli!»

GİDER - AYAK

İçkiden gayrı sıvı nedir bilmez bir Bektaşî'ye,
Ölüm döşeginde son isteğini sorarlar :

«Bir yudum su...» der;

«Ama niye?»

«Kişi son nefesinde tüm düşmanlarıyla barışmalı,
Üstelik yaşarken dostluk edemediklerimizle...»

YAKIŞANI

Ramazandan bir gün önce, yoksul Bektaşîye
Bir sepet verir karısı, erzak almasını söyler.
Adamcağız gidip çarşıda dört döner;
Peşin alacak parası yok, isteyemez veresiye.
Bir ara çil çil altınların süslediği
Bir camekân önünde duraksar. Sonra
Dalıp içeri, yahudi sarrafa uzatır sepeti :
«Yarın ramazan,» der, «doldur» diye verdiler bunu,
Tam sana göre, hem doldur hem de tut bakalım orucu!»

ALT ÜST

Cehennem gibi sıcak bir temmuz öğlesinde
Dik bir yokuşu tırmanmak zorunda Bektaşî :
«Ah bir binecek olsa!» diye çevresine bakınır.
Tepeye ulaşmayı gözü kesmez, oracıkta kalır.
Tam o sıra geriden bir atlı yaklaşır yanına,
Al bir kısrak üstünden kulunu göstererek :
«Bu yavru çok körpe, yokuşu çıkamaz,
Sırtlayıp tepeye dek götürmen gerek,
Yoksa!» diye kesip atar zorba.
Pirincin taşını ayıklamak düşer babaya :
«Ben üstüne binecek istemiştım, oldu dileğim,
Darılma da önce ikimiz bir yer değiştirelim.»

C A N

II. Mahmud'un bir türlü kanı ısınmamış Bektaşiliğe;
Yumsun-kırpsın, gözüne ilişmesin hiçbiri...

O gün de bastırır bir tekkeyi apansız,
İçerdekiler çil yavrusu, tümü, birer deliğe...

O kargaşalıkta kalakalır yaşlı bir Bektaşî;
Dikilir karşısına padişah, sorar şakasız :

«Baba, canlar nerde? de bakalım...»

«Seni görende can mı kalır, a sultanım!»

S A R I K

Ramazan olduğunu bilmezden gelen Bektaşî;
Güpegündüz, iyice bir tütsüler kafayı,
Kalktığı gibi Direkler Arası'na çıkar,
Yalpalyarak dener yol arşınlamayı.
Sarhoşluğu besbelli, bu oyunu kimse yutmaz.
Bektaşîyi yakaladıkları gibi subaşılar,
Götürüp dikerler kadının önüne.
Baksa ki, Babanın ayakları yer tutmaz.
Kadı başlar yine de söylevine :
«Oruç tutmadığın yetmezmiş gibi,
Bir de kör kütük sokağa çıkarsın,
Şu başındaki sarıktan olsun utanmalısın!»
Derdemez, ayılır, usunu toplar Baba,
Sarığı çıkarıp koyar cübbesinin altına :
«Buyruğunuz başım üstüne, bitsin dâvam,
Kör olayım, bir daha sarık sarmam!»

AYLÂK

Aç gözlü, arsız, uyuntunun biri,
Kollar yemek zamanları Bektaşî tekkesini.
«Sofra Ali'nin imanım, hu!» diyerek,
Buyur edilmeden, çökermiş sofraya;
Uşulca savuşurmuş karnı doyunca.
Günler, aylar geçer böyle böyle...
Yine bir gün, arsızın sokulduğunu gören Baba:
«Ulan yoz tilki, itlik etmesene,
Lokma bizimdir, sofra Ali'ninse de.»

KARAKUCAK

Bektaşî Babası'na da böyle şey sorulur mu,
Sormuşlar işte :

«Tanrı var mı, yok mu?»

Baba şöyle bir toparlanmış kerevette :

«İki elim yanıma gelecek ahrette...

«Olmaz olur mu?

«Yahu, illâllah,

«Seksen yıldır al tekke-ver külâh;

«Ama nedense hep ben alttayım,

«Oncağızsa hep üstte!»

YAĞMURCU

Toprakla gürleşen köylü gözü gökte olur,
Ödünü kopar açlıktan, mayısta yağmazsa yağmur.
Bir köyde duaya çıkarlar, kıtlık baş gösterince.
Kırk yılda bir, Bektaşicik de uyar köylülere,
Topluluğun arkasına takılır, koyulur yola.
Ulaşıncaya kadar üstündeki tarlacıyı,
Elindeki dalı dikip, başını kaldırır göğe:
«Bizim tarla burası, der, sakın görmezden gelme!»
Önden gidenler hemen başlamış törene;
Bektaşi de katılır aralarına.
Birden karışır hava, şimşekler çakar.
Duadan değil ya, olacağı var. Kapurcaklı bir yağmur,
Seli suya katıp delice, doğayı yur yıkar.
Herkes, tarlasına, Bektaşi dal diktiği yere koşar.
Olup bitene bakıp inanamaz gözlerine:
Dolu vurmuş tarlayı, ekinler serili yerde.
Öfkeyle kaldırır başını bu kez de:
«Suç sende değil, der, sana tarlayı gösterende!»

N A M A Z

Sofulardan biri sorar, Recep diye bir can'a :

«Namaz kılındı mı acap?»

«Kılındı ya.»

«Sen de kıldın mı, Recep?»

«Kılmaz mıyım a amca, elbet;

Yirmi yıl mı oldu ne, hani cümbür-cemaat

Gitmiştik ya babamın cenaze namazına!»

T Ö K E Z L E T M E

İmamın biri camide öğütlerken halkı :

«Şarap içmek büyük haram, içmeyin sakın;

İçenlerin öbür dünyada, yarın

Şarap şişeleri boyunlarına asılacak,

Kıyamet halkına gösterilecek...» diye basar zılgıdı.

Dinleyenler arasından Bektaşî :

«Hocam, şişeler boş mu asılacak, dolu mu?»

Diye sorar. «Boş» dese hafif olacak.

«Dolu, dopdolu!» diye gürlür hoca.

İmamı afallattığına kıs kıs güler bizimki :

«Desene hocam, yaşadık orda da!»

EŞEK ŞAKASI

Bektaşinin biri : «Her ne olursa Tanrıdan»
Diye kesip atar, avuturmuş kendini.
Onun bu ilkesini bilip duyan
Bir külhani, Bektaşinin tam ense köküne
Zorlu bir sille aşketmiş.
Bektaşî dönüp bakmış kıvılcımlı gözlerle.
Külhani : «Baba, ne bakıyorsun? Tanrıdan!» demiş.
«Anladık be imanım, Tanrıdan ya,
Hangi pezevenk eliyle yaptırdı diye
Ona bakıyorum merak ettim del!»

ÖVGÜ - SÖVGÜ

Bir eş-dost topluluğunda baba Bektaşî,
Tanışlardan birini över de över;
Yok şöyle efendidir, yok böyle yiğit kişi...
Gelgelelim asılır ordakilerden bir boşboğaz :
«Sen hâlâ göklere çıkaradur Kel Memiş'i,
«O seni kötülemeyecekse, ağzını açmaz...»
Baba bu, her sözü bir başka perende;
Der : «Sanıyorum yanılıyorzdur o da, ben del!»

U S U O L A N

Cami kapısını açık bulan aç bir deve,
Burç, yarpuz bulurum umuduyla
Salına salına dalar içeri;
Başlar köşe bucağı kolaçan etmeye,
Başıyla, hörgücüyle ürkütüp
Birbirine katar kandilleri.
Koşup gelir kayyum çan sesine,
Perperişan görünce ortalığı,
Döverek çıkarmaya uğraşır hayvanı.
«Yazıktır, der, döğme be kuzum,
Usu olmadığından bir kez girmiş işte,
Bak, ben hiç giriyor muyum?»

ORASI

Ava giden avlanır, bunu iyi bil.
Sakin unutma, eyleme bak, söze değil.
Yobazın biri önüne gelene öğüt verip
Din önderliği taslarmış halka.
Bir yandan da kadın, kız arkasında
Dolaşıp dururmuş utanıp arlanmaz.
Bir kez yakayı ele verirse de kurtulur,
Birinde basılınca çareyi Bektaşî bulur :
«Sicimle sımsıkı bağlayın orasından
Dürzü bundan kelli upuslu durur.»

AYKIRI

Yoksul Bektaşîciğin varı-yoğu ne ola ki,
Bir inekle uyuz bir eşek işte...
İnek baştacı ya, başbelâsı şu eşek.
Bir gece duaya durur, nalları diksin diye;
Ne ki, gün ışıyıp da ahıra girdiğinde,
Bakar ki, eşek kaşınıyor, kalıbı dinlendirmiş inek!
Apışakor, ahırın kapısında dinelip,
İşmar eder oracıktan geçenlere,
Der :
«Ağalar, hoşgörün, belki sorması ayıp;
Şuncağızlar neyin nesi?
Ayaklarım suya erecek söylerseniz eğer...»
«Bu eşek işte, şu da inek değil mi...»
Baba gülümser oracığa kaykılıp :
«Senin Azrail'in şu ırgatlardan da cahilmiş meğer!»

BAYRAMLIK

Ramazanın son günü Bektaşiyi,
Karısı, çocukları sıkıştırıp :
«Bayramlık isteriz!» diye tuttururlar.
Baba dar atar çarşıya kendini;
Dolaşmaya başlar dertli dertli.
Zorbaların sürüklediğini görür bir adamı;
Suçun oruç yemek olduğunu öğrenince,
Yarıp kalabalığı, çıkışır adamlara :
«Deli misiniz, yahu, ne istersiniz bu candan?
Başlamışken yeyiversin bayramı da
Kurtulalım bayramlıktan!»

AK SAVUNMA

Ramazanın tam onbeşinde,
Bektaşiyi oruç yerken görürler.
Yaka-paça edip adamcağızı,
Kadının önüne götürürler.
Suçu sorulduğunda, Bektaşî :
«Efendim, bu gün Ramazanın kaçı?»
«Onbeşi» diye verir karşılığı.
«Öyleyse bitmesine ne var, peki?»
«Onbeş gün daha» der, kadı.
«Etti mi otuz, yaptık dökümü, toplamı.
Bir ay otuz günden çok olmaz ki...
Söyleyin nesini yemiş içmişim!
İşte tastamam duruyor.
Bu yobazlar, boşuna kuduruyor.»

BESMELE

Adamcağız piçkurusu oğlunu pataklamadan önce,
Adilli gıdilli bir besmele çekermiş;
Kapı komşuus Bektaşî de nedenini sorunca,
Öbürü dayağı durdurup şu yanıtı vermiş :
«Gücüm katmerlensin diye, amca!»

«İyi, güzel ya, peki;
Sen, iyi düşün, o besmeleyi,
Bu yumurcağı peylerken de,
Doğru söyle, çektin miydi?»

D İ L E K

«Ramazanda, derler, bütün dilekler olur!»
Bunu duyan Bektaşî; camide alır soluğu,
Borçlarını düşünür, bir türlü veremediği.
Namazdan sonra yakarı başlayınca :
«Ulu Tanrım, der, evine ilk geliyorum;
Ne yandadır değirmeninin oluğu?
Her gün beş kez rahatsız etmem bunlar gibi.
Ödeyim borcumu yeterince para gönder de,
Söz : çalmam kapını, bir daha gelmem evine!»

C A N I M D Ü N Y A

Bektaşî canlarından Ali Baba; bir gün,
Usuna esip oruç tutacak olur;
Ekin biçer, deste çeker gün yalımında,
Öğleye dek işler gider yolunda.
Önce dili damağını sarar, kesilir derman;
Sonra, gözleri kararıp kafası bozulur;
Dayanamaz, dike kırmızı testiye başına;
Lakırdatta lakırdatta içer doyunca,
Can gelir eline ayağına.
Onu gören beyni kaynamışın biri:
«Yahu, ne yaptın Baba, orucun gitti!»
Deyince, taşı gediğine koyar Baba :
«Orucun gittiğini ben de biliyorum;
O her yıl çağrılmadan gelir ya,
Bu can bir kez gelir dünyaya.»

ABARTMA

Bektaşı babası dolaşırken kırlarda,
Azıcık dinlenmek ister yorulunca,
Bir ağaç altı seçer koyu yeşil gölgeli.
Yere dökülen meyvelerden birini alır,
Dişleyince, kavrulup yanar ağzı, dili :
«Tanrı kahretsin bu pis şeyi...» diyerek
Hem tükürür hem de söyler.

Başka bir ağacın altından onu duyan softa :

«Behey zındık, der, Tanrının kitabında
Öğdüğü zeytine hiç söğülür mü?»

«Öge öge bitiremediği zeytin mi bu?»

Diyerek avucundakini gösteren Baba :

«Tanrım, der, kitabına koymadan önce,
Hâ bir de bakaydın şu mübareğin tadına!»

KERAMET

Bektaşî'yi yol üstünde çevirir zevzeğin biri :
«Kaç gündür yatıyordum yorgan-döşek» der;
«Ama dün gece şeyhim düşüme girdi;
«Kalk, ey pezevenk! diye sesleniverince,
«Bir de baktım, turp gibiyim...
«A, komşu, sen ne dersin bu işe?»
«Valla, ne diyeyim, birader;
Keramet buyurmuş şeyhin!»

YUMUŞATMA

Yaz Ramazanlarından birinde Baba erenler,
Yolu تنها bulup erik yiyerek gider.
Olacak bu ya, burun buruna gelir bir softayla.
Softanın gözü döner, yapışır yakasına :
«Bire utanmaz, der, oruç yiyorsun ha!»
«Yanılıyorsun, der, Bektaşî, oruçluyum.»
Öbürü işaret edip avurdunun şişliğine :
«Öyleyse, der, be adam, ağzındaki ne?»
Baba hiç bozuntuya vermez :
«Erik, der; iftara yumuşatıyorum!»

BÖCEK

Konuşkan bir Bektaşî Babası
Eş-dostla hoşbeşteyken,
Cin-ifrit olduğu biri sokulur,
İskemleyi çekip az gerisine oturur;
Bizimki gelir hiç görmezden...
Adam hınzır, geveze, şeytanın akrabası;
Söze bulaşmak için ille de fırsat arar.
Tam o kez bir böcek konmaz mı sırtına Baba'nın;
Seninki hemen omuzunu dörter, dönük ya arkası,
Der :
«Baba efendi, amanın,
«Ense kökünüzde bir hayvan var!»
Taşı gediğine komakta, Baba birinci bizim;
Sataşkanı ediverir elâlem maskarası :
«Ooo siz miydiniz, azizim?»

A R A C I

Canlardan biri demlenirken meyhanede,
İki yolsuz kavgaya başlar yokyere,
Bektaşî ayırmak için girer aralarına.
Bunlardan birinin fırlattığı kadeh,
Bektaşîyi başından yaralayınca
Kavga biter, ortalık suspus olur.
Birisi : «Baba efendi, bir şey oldu mu kafanıza?»
Deyince, «Kafam yok ki, der, bir şeycik olsun!»
«Değilse girer miydim iki sarhoş arasına!»

B İ R E İ N D İ R G E M E

Yobazın biri, getirip dengine,
İslâmın koşullarını sorar Bektaşîye.
Hin oğlu hin, kendi kendine :
«Nasıl olsa bilemez, rezil olur.»
Diyerek kasılır sevinçle.
«Birdir!» der, Bektaşî hiç düşünmeden,
Kesip atar, uzatmaz sözü.
Yobaz utku kazanmışça, anasının gözü;
«A hödük, dinin koşullarını bilmiyorsun,
Tutmuş bir de dervişlik taslıyorsun.»
Diye, başlar çıkışıp ağız sallamaya.
Böyle çalımlara hiç gelmeyen Bektaşî :
«Yadsıma be imanım, bak şu hesaba :
Haccı, zekâtı siz kaldırdınız,
Biz de kaldırdık orucu, namazı;
Geriye kala kala tek koşul,
Bir «Tane» kalmadı mı?»

A Y N A

Ramazan mamazan Bektaşı demleniyormuş yine;
Çok çirkin, eciş-bücüş bir softa karşısına dinelir :
«Sen bu günahın hesabını verirsin verir;
Hey Tanrı'dan sıkılmaz, sakalından utanmaz...»
Falan filân diye söylenir de söylenir.
Bektaşı, herifi şöyle bir süzer, dayanamaz :
«Behey yobaz, aynayla dargın mısın?
Senin yerli-yersiz diline doladığın Tanrın,
Bak ne halê komuş seni, hadi bas git işinel!»

A V A N A K

Bektaşî, sıcak bir Ramazan gününde
Bir mendil kirazla gider çeşme başına
Soğutunca oturup yemeye başlar.
Öteden bir softa çıkagelir üstüne,
Ağzı sulanır ya, yine de «Lâhavle» çeker,
Dik dik bakar Bektaşîye;
«Buyur» etmesine büsbütün içerler :
«Onların en güzelini yiyeceğim öteki dünyada!»
Diyerek uzaklaşır yutkuna yutkuna.
Bektaşî kurşun yemişçe gidene ünler :
«Usu olan peşin olanı yer de,
Bekleyip aramaz veresiye.»

D U A

Köpeksiz köyde değneksiz gezenin biri,
Bektaşîye gücü yetmiş, pataklar ha pataklar;
Ya bizimkinin yakarmasına ne demeli :
«Ellerin nurdan kurusun, e mi?»
Sormuşlar garibana kötek bitimi :
«Yahu, o ilenmende nur'un ne yeri var?»
Bektaşîcik iş-bilirliğini takınmış yine :
«Elleri kurusun da a canım, nedeninden bana ne!»

AVUNTU

Ögle namazı kılacak olur Bektaşinin biri,
Bulamaz bağlayacak yer eşeğini,
Göge bakar : «Sana emanet!» der güvenle,
Hayvanı bırakır cami önüne.
Namazdan sonra baksa ki, emaneti yürütmüşler.
Bektaşi dört döner, arar ya, eşek gitti gider.
Baba çaresiz kalınca söylenir kendi kendine:
«Nice fakirler ondan eşek istemiştir,
Benden alıp tutup birine vermiştir!»

ŞAKASIZ

Yaz Ramazanında Bektaşî canlarından biri;
Yanıp tutuşur susuzluktan,
Dayanamaz, yumulur çeşmenin musluğuna.
Onu gören bir softa sokulup yanına :
«Erenler, der, ne yaptın? Oruç gitti.»
Gülerek ağzını silen Bektaşî :
«Oruç gitti ya, der, özüme de can geldi.»

TAKAZA

Sofu komşusu hep takaza edermiş Bektaşîye,
Ramazanda olsun niye namaz kılmazsın? diye...
E, gayrı bizimkinin de canına tak demiş :

«Kuran'da namazı yasaklayan âyet var :
Lâ takrabüssalâte...»

Yorumunu da şıppadanak yapıvermiş :

«Sakin ha, namaza durmayınız.»

Ne ki, öbürü de az bilgiç değil hani...

«Aman, erenler, demiş;

Senin andığın o âyetin yarısı ki,

Gerisi şöyle gelir :

Ve entüm şükârâ!

Yani, sarhoş iseniz.»

Bektaşî bu, hiç bozuntuya mı verir :

«A dost, demiş; ben Mekke'ye bilmem ne başı olacak
değilim,

Ezberlediğim kadarı yeter de artar bana...»

GERÇEKÇİ

Bektaş, mevlevi, bir de softa.
Yatılı konuk çağrılır, bir bay evine.
Bayın keyfi gıcır, kurulur sofrası.
Akşam yemeğinde, ne konmuşsa önlerine,
Silip süpürürler, kıtlıktan çıkmışcasına...
Patlayacak duruma gelince karınları,
Bir küçük tepsi baklava sürülür ortaya.
«Erenler, der, Bektaş; hiç yerimiz kalmadı,
Ölçümüze göre bu, yetmez de üç kişiye!
İsterseniz sabaha saklayalım onu da.
Bu gece en güzel düşü gören,
Çıkarsın tadını, yesin doyunca!»
Bu önerme yerinde görülür,
Soyunup her biri döşegine gömülür.
İkisinin horultusu doldurunca odayı,
Bektaş kalkıp temizler baklavayı.
Karga bokunu yemeden, horlayanlar uyanır :
«Mevlevi, der, düşümde göklerde uçtum!»
«Softa, der, ben de cennete düştüm!»
Bektaş boşverir bu kıtırlara :
«Bu dünyaya geri gelmezsiniz diye,
Sizlerin payını da indiriverdim gövdeye.»

TÜZESİZLER

Bektaşinin başı hep bu ayda derde girer :
«Oruç yiyorsun» diye yakalayıp kadiya götürürler.
Suçu sorulunca, Baba açıklar durumu :
«Onbir ay aç gezerim de yahu!
Kimse ne yediğimi ne içtiğimi sorar.
Bir gün, der, karnımı doyuracak olsam,
Bu zorbalar tutup yakama yapışırlar...»

AYIP

Abdülhamit göçtü göçecek, Ârif Paşa Edirne'de vali;
Hele de Ramazan «çat kapı» dedi miydi,
Aman efendim aman, amanın ne iftarlar...
Yine böyle bir şölenin ardından Paşa :
«Haydin konuklar, der; şimdi de namaz vakti!»
Gelgelelim, toplulukta bulunan bir Bektaşî,
Elindeki çağrı kâğıdına bir göz atar
Ve der ki :

«Efendimiz, sen çok yaşa;
Şuncağızda «iftar» diye yazılmış da hani;
Bir de namaza kalkışırsak, ayıp olmaz mı yani?»

YAKINMA

Bir Ramazan günü, sokak ortasında,
Bektaşî oruç yiyormuş, güpegündüz.
Onu gören mahalle çocukları
Toplanıp taşa tutarlar, düşüp arkasına;
Kovalayıp Baba'yı sürerler dere, tepe, düz.
Bektaşîcik kaçça kaçça zor kurtulur,
Can korkusuyla kendini dağlarda bulur.
Tam o sıra bastırır iri taneli bir dolu.
Bektaşî bu kez de doludan kaçır ya,
Dayanamaz, durup göğsüne bakar, kesilince soluğu :
«Tanrım, der, sen de mi uydun çocuklara!»

A D A K

Evlere şenlik bir lodosta, gemidekiler,
Yatırlara kurban adama yarışına girişirler;
Hallerini afal afal gözetleyen Bektaşîye,
Kendilerine uyması için boyna üstelerler...
N'eylesin o da, bakar ki koyun can derdinde,
Der :

«Adı sanı bilinmedik velinin türbesinde,
«Borcum olsun bir koç kesmek...»

Yolcular işkillenir :

«Yahu adam, o ne demek;
Hiç yatır yok mu adını bildiğin?»

Bektaşî bu hinoğluhin :

«Ohoo, saymakla tükenmez ama, kardeşler;
Daha önce faka bastı da tümü birer birer...»

A P A Ç I K

Bektaşî çok çekmiş yobazla bağnazdan
Nice kör düğümler çözüp, sınavlar vermiş,
Günde kırkının sırtını yere çelmiş.
Açmaza getirince bilinir suçu,
Diye hödüğün biri sormuş Bektaşîye :
«Baba, hangisini seversin oruçla namazdan?»
Bektaşî yapıştırmış karşılığını şıp diye :
«Namaz sizin olsun, severim yendiği için orucu!»

K O N U K

Bektaşî canlarından birinin kapısı,
Hızlı hızlı çalınır, tam gece yarısı :
«Ben yoksul, Tanrı konuğu...
Acı bana, evinde gecelet...» diye
Kapının ipini çekip yakarır yolcu.
Bektaşî, bu yakarışa tutulur,
Yatağından kalkıp yola koyulur,
Yanı sıra alır yolcuyu,
Götürüp cami önünde durur :
«İşte Tanrının evi, güle güle otur,
Seni, der, ününe göre göçürüp kondurur!»

H A M A M

Evvel zaman içinde hamama girmek bir kuruş,
Tokaladın mıydı, yunup arınıyorsun ancak;
Bizim garip Bektaşicik de hele bir su döküneyim, demiş...
Yunmuş arınmış, tam hesabı görecekt,
Bir de ne baksın, metelik hakgetire!
Öyle ya, sıfırı meyhanede tüketmişti dün gece;
Yaradana sığınmaz da neylersin? Tellâklar kapıyı kesmiş!
«Ey ulular ulusu, ya bana kırk para ilet, ya da yık şu
kubbeyi!»

Olacak bu ya, bir deprem, sanki hamam salıncak;
Oncağız da o kargaşalıkta tüymüş tabii.
Az ötede bakmış ki, biri secdeye varmış :
«İlle bana yüz akça...» diye yalvar-yakar Tanrı'ya :
Bektaşî sokulmuş yanına, demiş ki gülerek :
«Deli misin nesin, a mübarek,
Meteliği çıkışmayıp da koca hamamı yıkan,
Senin yüzünden ortalığı mı tozutsun yani;
Bugünlerde pek yolsuz, üstüne varma, aman!»

ALİŞ VERİŞ

Yoksul Bektaşinin kırk para geçer eline,
Sevinçle tutar fırının yolunu.
Yirmi paralık ekmek alıp verir kuruşu,
Paranın üstünü isteyince:
«Verdik ya!» der fırıncı.
«Verdim, vermedin...» diye başlar ağız dalaşı.
Bektaşî; bakar, olacak gibi değil, gider bakkala,
Yirmi paralık peynir alıp yürüyüverir.
Bakkal, «parayı vermedin» diye yakasına yapışır:
«Verdim, vermedin» diye başlar atışma.
Bakkal, «belki de vermiştir» diye üstelemez.
Yakası bırakılan Bektaşî köşeyi döner dönmez
Oturup karnını doyurur; yukarıya seslenir:
«Tanrım, der, sen işin gerçeğini biliyorsun,
Fırıncıdan alıp bakkalına verirsin!»

YERSİZ TASA

Bektaşî, bir güncük oruç tutar her nasılsa,
Göğsünü gere gere karışır oruçlular arasına.
Kalabalık içinden biri çok üzgün:
«Bu yıl kaçırdım Ramazandan bir gün...»
Diyerek sokranır, çanak tutar Babaya:
«Üzülme babalık, o oruç gitmedi yabana,
Kaçarken gördüm de, ben, tutuverdim sana!»

BORÇ

Hatırı sayılırlardan biri, namaz-niyaz sohbetinde,
Bektaşîye sorar, iğneli azıcık :
«Borcun var mı, erenler?»
«Var ya köşedeki bakkala 10 liracık...»
«Yok canım öylesi değil, namaz borcun diyecektim de...»
Bizimkinin iğnesi çuvaldızdan beter :
«Ha bak, onu Tanrı sorabilir ancak;
Senin soracağın bakkal-çakkal borcudur!» der.

DENSİZLİK

Bektaşî yanılıp konuk olur bir sofuya;
Önce kondurulup göçürülür baş köşeye,
Bir sofra kurulur sonra, tatlısı tuzlusuyla.
Babanın ağzı sulanadursun,
Tam o ara, başlar ezan okunmaya.
«Kalk da önce bir namaz kılalım,
Cennette birer köşk yapalım» der, sofı.
Densizin işgüzarlığı işte bu.
Baba, kalktığı gibi durur namaza:
«Köşk büyükse, çok katlıysa,
Kirasıyla yaşadık...» diyerek dalar düşüne.
Sofı, Babanın aptessiz olduğunu
Düşünüp dirseklemeye başlar.
Bizimki uyanıp gürleyiverir :
«İmanım, namaz dedin kıldık,
Eğer buyursaydın aptes de alırdık!»

KAVUK

Bektaşinin kavuğu giyile giyile,
Ele alınamayacak kadar yağlanır,
Baba, dostlarının zoruyla yenisini alır.
Eskisini fırlatır denize var gücüyle.
«Niçin bir fakire vermedin?» derler.
Bektaşî nedenini açıklar, içini döker:
«O belâdan onbeş yılda kurtarabildim başımı,
Verip de zehir mi edeyim başka fakirin aşını!»

KALIP

Geze-toza yılları etmiş dönüşünde, Bektaşinin biri,
Kenteki Baba'ya da bir uğrayım demiş;

Tık tık kapı, hanımı sarkmış pencereden :

«Sizlere ömür, Baba çoktan kalıbı değiştirdi...

Üzülmezsin de n'eylersin, gitmişola bikez giden...»

«Vah vah, demek kuru başına kaldın hatun kişi?»

«Yoo, demiş kadın, başka birine vardım ben de.»

Duralamış bizimki, —bir pot kırmazın aman! —

«Oo, demiş, desene ki asıl kalıp değişikliği sende!»

YARGI

Halkçı yönetim bu, seçilir kurul :

İki yaşlı üye, Bektaşi Babası başkan,
Yargıyerinde kurulurlar minderlere.

Bir delikanlıyı, kız ayartmaktan,

Asık suratlar başlar sorguya :

«Bir eksiksiz anlat, bu haltı nasıl yaptın?

Hapı yuttun nasıl olsa, şaşkın...»

Ellerini oğuşturan oğlan :

«Benim suçum yok, uydum şeytana,

O, yol gösterdi, zorladı beni!...»

Gibilerden savunmaya kalkar kendini.

Başkan, dayanamaz bu zırvalamaya :

«Be hey çapkın, gevezelik etmesene,

Ya dama girersin, ya da dünya evine!

Âdem e tapmamak için cenneti bırakan

Şeytanın hiç işi yok da,

Tutup pezevenklik mi yapacak sana?»

YANGIN

Evi yanan Bektaşî dervişlerinden biri,
İçecek bir yer arar, unutmak için derdini;
Ölçüp biçer, gözüne kestirir camiye,
Girip, çilingir sofrasını kurar baş köşeye;
Çöküp başına koyulur, atıştırıp içmeye.
Vakitsiz çıkagelir imam, yangına körükle giden,
Köpürür : «Bu yaptığın dinsizliktir...» gibilerden.
Hemen toparlanır Bektaşî, yüreğini söndürmeden :
«Değil, be kuzum, bu sadece yersizliktir,
Yıllayacak değilim bozulmaz kutsallığı,
Görüyorsun, ateş küllüyoruz basbayağı!»

H İ Ç

Baba'nın bir işi düşmüş Devlet kapısına;
Konağa vardığında, kapıcı keser önünü.

«Ben valinin yakınıyım, ağa;

«Kapıda kor mu hiç o büyüğünü?»

Neyse, buyur edilir, kurulur başköşeye;

Selâm-sabah, Devletli sorar :

«Akrabalığımız nerden geliyor acaba?»

«Âdembaba'mızdan değil mi ya!»

«Peki, benden daha büyük olman için ne sebep var?»

«Sen neyin nesisin şimdi?»

«İşte, koskocaman bir vali.»

«Peki, ilerde olacağın ne?»

«Başbakan... başka ne olunur ki!»

«Daha daha hele...»

Öteki boşbulunup; «Hiiiç» derdemez,

Bektaşî kor taşı gediğine :

«Gördün mü ya, Devletli kardeşim,

«Ben şimdiden o mevkideyim...»

ERTELEME

Yaşlı bir Bektaşî yolculuğa çıkar gemiyle.

Engin denizde akşama doğru, bir fırtına kopar,

Gemi alabora olur, can derdine düşer herkes,

Tam ana baba günü, kimi ağlar, tapınır kimi.

Bu arada, dünya yansa hasırı yok bir tıknefes

Bektaşîye sokulur: «Erenler, bu akşam, yemeği

Sanırım, der, cennette yiyeceksiniz!»

Baba karnını yoklar, dolu testi su almaz :

«Kuzum, der, ben bu akşam pek tokum,

Başka akşama kalsın o yemek, bozulmaz!»

HURİ

Hocanın biri abanmış kürsüye, gürüyormuş :

«Geceleyin sıcacık yatağından fırlayıp da,

«Nafile namazına durdun muydu,

«Gayri öbür dünyada işin iş!

«Peygamberler hareminden bir hûri ki sana,

«Bir kolu batıdaysa, öbür kolu doğuda;

«Başı kuzeydeyse, güneyde bacakları...»

Savuruyormuş işte, ağzı sulana sulana.

Bektaşî de dinleyicilerden — kazara —,

Ağzı torba değil ki büzesin :

«Hocam, şu peşkeş çektiğin namazı kılsam da,

«O evlere şenlik hûri'ye yokum ben...

«Düşün, kuzeyde sohbe dalmış iken,

«Güneye kim çörekledi, ne bilesin?»

3

İYİLİK

Düş gibi, olmamış, olamazmış gibi.
Kıyamet kopar bir gün toplanır mahşer halkı,
Görülür herkesin hesabı kitabı.
Durmadan işler terazi, kantar;
Her suçlunun sırtına yükletilir günahı,
Tamuya gönderilir katar katar.
Bektaşinin günahları sığmayınca sırtına,
Yükletip arabaya, üstüne bindirirler Babayı;
Vururlar yola. Türküsünü söyler bizimki,
Baksa ki sırtındakinden iki büklüm biri
Kan tere batmış. Acıyıp seslenir adama :
«İmanım, getir de, yükünü koy buraya,
Arabayla gidiyorum ben nasıl olsa.»

ISKA

Kocamış bir Bektaşi, sormuş soruşturmuş :
«Ramazan ne gündü?» diye.
«Yarın ya işte...» demişler.
O da bir kâğıda YARIN RAMAZAN yazıp,
Yerleştirmiş iç cebine.
Aradan bir ay mı geçmiş ne,
Bakmış top sesleri, gümbürtüler.
Sokağa fırlayıp sokulmuş birine :
«Hayrola, şenlik mi var?»
«E, bugün bayram ya, dede...»
Bektaşimiz cebindeki kâğıda şöyle bir göz atıp :
«Aşkolsun valla, demiş;
Ramazan bile ıska geçiverdi, bak hele,
Bizi bunak bildi del!»

YÜZSÜZÜN BİRİ

Bektaşî; bir ramazan günü akşama doğru,
Dumanı üstünde bir pide alıp eline,
Koklaya koklaya tutar evin yolunu.
Onu gören bir ham sofı çıkar önüne :
«Baba, ne yapıyorsun? Sakatlandı orucun!»
Diyerek uyarmaya kalkar usunca.
Bektaşî gerçeği söyler anlayana :
«Ben, onu, tüm sakatlarım her Ramazan
O her yıl yine gelir gün şaşırmadan.»

KABAK KARPUZ

Bektaşî Babası sıcak yaz günü,
Bir karpuz satın alır, serinlemeği umar;
Gölgeli bir ağaç altında savmak ister öğünü.
Tat, boya hak getire, karpuz kabak çıkar.
Babanın gözü döner, karışır ağız burnuna.
Yine de giderir diye susuzluğunu,
Hem göbeğini yer hem de satıcıya söver.
O sırada kan tere batmış bir yoksul;
Kendini dar atar, ağacın gölgesine sığınır,
Karpuz kabuklarına saldırıp sıyrır;
Bir yandan da «şükür Tanrıma» diye boyun bükür.
Babanın kan beynine sıçrar, durumu görünce :
«Be şaşkın, kabuk kemirip şükrediyorsun!
Sizler, böyle böyle şımartıyorsunuz işte;
Bak, ben şükretmiyorum göbeğini yedim de.»

K O L A Y C A

Günlerden bir gün işsiz güçsüz takımı,
Eğlenmek için sorarlar Bektaşîye :
«Erenler, Tanrı'nın gücü yeter her şeye,
Deveyi iğne deliğinden geçirir dilerse...»
Bektaşî, onları hemencecik doğrular :
«Vızır vızır geçirir hem de...»
«Nasıl geçirir?» diye sorarlar :
«İki şıktan biri» der Bektaşî :
«Ya iğnenin gözünü büyütür,
Ya da deveyi küçültür!»

YARATIK

Tıgbeter Bektaşiciğin dünyalık görmüş azıcık cebi,
Huy bu ya, ilk iş içkiyle mezeye seğırtmek;
Hemen bir şişe anzarotla bir kuzu ciğeri almış tabii,
Ham keyfe yola koyulmuş yellim yepenek..
Derken, derisi kemiğine yapışık yavuz itin biri,
Ciğeri kaptığı gibi, hadi yallah...
Pişkinliğe vurulsa da, olacak halt değil ki!
Sıkılmış yumruğunu gökten yana :

«Hey, Tanrım!

«Fakir fukaranın rızkiyla besleyecek olduktan kelli,

«Yarat yarat koyver bakalım...»

PAYLAŞMA

Vaızın biri, camide topluluğun
Gözünü küllemek ister kitapça.
Sözü döndüre dolaştırır getirir sonuca :
«Kardeşlerim, evreni yaratan Tanrı,
Dört parçaya bölmüş insanların azığını.
Din bilginleri, bunun ikisini birer elleriyle,
Üçüncü parçayı ağızlarıyla tutarlar;
Dördüncü dağıtılır tüm halka» deyince
Dinleyenler arasındaki Bektaşî doğrulur :
«O kansızlar der, bir türlü doymazlar,
Bizim için birinde de gözleri var»

PÜFÜR PÜFÜR

Biri ırgalamış Bektaşiyi :

«Cehennem tam yedi kat;

«Birinde cayır cayır şunlar yanacak,

«Öbüründe bunlar;

«Daha da üstünde...» vesaire.

Tak demiş, Bektaşî'nin canına, oldu olacak;

Başa gelen çekilir; amennâ, evet;

Cehennem de bir kaçamağı bulunur belki;

Hani şu dediğin apartımanımsıda, nihayet,

Az serince bir kat yok mu ki?

TERS

Zorbayla yobaz verip elele,
Göz açtırmazlar özgürlüğe.
Bir Ramazan günü, gözü dönmüş takımı;
Karga tulumba edip yaşlı bir adamı,
Döge döge götürürler, suçunu sorar kadı.
Derler : «Oruç yiyor gün ortasında.»
Durumu gören Bektâşî hemen alır sözü :
«Yasalar. ters işletirsiniz böyle,
Yaptığı bu büyük işten ötürü,
Adamcağıza armağanlar verilmeliydi.
Keşke çıkıp bir başkası da
Beş vakit namazı yeseydi!»

ÇOLUK - ÇOCUK

Yaşı yetmiş, işi bitmiş bir para kumkuması,
Yoksul ama körpecik bir kıza gönüllendir;
İkisini de yakından bilen Bektâşî babası,
Damat adayına sorar :
«Bu yaştan sonra evlenmenin hikmeti ne acaba?
Kart horoz bir coşkuyla dillendir :
«Dokuz göbek ötelenecek malım (mülküm var;
Ama tümü de boşuna, baksana, çocuksuzum...»
Baba, adamın kulağına eğilir yavaş yavaş :
«Alacağın kız pek namusludur ikigözüm,
Onun için çocuk işi biraz yaş!»

ORTAKLIK

Bir temmuz sonrası, gün ortasında,
Göklerden şeytan örümceği elenmede.
Bektaşî sokağa atar kendini, duramaz evinde,
Seğirtip serinlemeyi umar çeşme tasında.
Baksa ki, bir karpuzcu kurmuş tezgâhı,
Gevrek, iri, güzelim kırmızı karpuzları,
Kütür kütür kesip, dilim dilim satar.
Sıcaktan dili damağına saran Baba,
Parasızlığını düşünmeden yanaşır tezgâha;
Satıcıya sormadan atıştırıp sıyırmağa başlar,
Bir solukta haklar sekiz, on dilimi.
«Oh!» demeye kalmaz, yapışır yakasına,
«Sökül bakalım parayı» der karpuzcu.
Bektaşî, işin sarpa sardığını anlayınca :
«Bilisiz adam» diye çıkışır karpuzcuya;
«Kitapta 'bütün insanlar ortak' diye yazar,
Para istediğine göre usundan zorun var?»

NEDEN

Namaz kılmayışının nedenini sormuşlar, Baba'lardan
birine :
«Sarhoşken namaza kalkışmayın, diyor Tanrı buyruğu!»
«A canım, orasını ayyaşlar düşünsün, sana ne?»
Baba'nın damağında kuruyuvermiş tükürüğü :
«Ayol, siz benim hiç ayıklığımı gördünüz mü?»

K U L

Bir Bektaşı Mısır'a gidip büyük dergâhı arar,
Yalın ayak yürümekten patlar tabanları.
Yolda, süslü bir araba içinde, giysileri sırmalı,
Erkek tavus gibi kurumlu birini görür.
Yanındakine «Hidiv bu mu?» diye sorar.
Adam : «Bu Hidivin bir kuludur.» deyince
Bektaşı ellerini öfkeyle kaldırır göğe :
«Tanrım, der, çok zor tüzeni anlamak,
Bir hidivin kuluna, bir de kendi kuluna bak!»

S U Ç

Bektaşimiz nedense pek tasalı, körkütük olmuş;
Sallana yuvarlana, odacığına dönüyor tâ gece vakti.
Terslik bu ya, izbe sokakcığında bir çukur açılmış
gündüzden;

Cup tepe-taklak çirkefe gömülmüş...
Feryat-figan, konu komşu, dost düşman uğramışlar
sokağa;

Söylen babam söylen :

«O çukurda işin ne, kör müsün be adam?»

«Anzarotu tadında bıraksaydın olmaz mıydı, ağa?»

«Üstüne toprak atıp gömelim, en doğrusu!»

Falan filân...

Bizimkinin canına tak demiş zaten,

Üstelik de bir yığın ahret sorusu...

«Ya sabır» der, «hele şurdan bir çıkayım da,

«Sizin şom ağzınızın payını veririm ben!»

«İçkiyi fazla kaçırmışız, amennâ...

Gözümüzü dört açmamışız, ona da peki...

Be uyku sersemi dostlar, şu çukuru kazıp da,

Üstünü örtmeyenin hiç micik suçu yok ki?»

B E Y İ N S İ Z L E R

Bir toplulukta çenesi düşük takımı,
Tütün helâl mı, haram mı? diye
Tartışıp dururlar aralarında;
Bir türlü çözemezler bu kördüğümü.
Gidip Bektaşiyi bulurlar ekin tarlasında,
Bu kez de ondan sorarlar konuyu.
Bektaşî verir en kestirme karşılığı :
«Kuzum, sizin hiç işiniz yok mu?
Görüyorsunuz, ben ekin biçiyorum;
Haramsa yakıyorum, helâlsa içiyorum.»

T O R İ K

Bir Kurban Bayramı öncesi,
Ünlü bektâşi Nafi Baba,
Elinde bir torikle evceğizine gidesi...
Raslaştığı aşnalar bırakır mı ki rahat :
«N'o erenler, koç yerine torik mi?»
«Öyle cancağızım, bakılırsa bizim hesaba,
«Bu yıl deniz üzerindeymiş de Sırat!»

A Z İ K

II. Mahmut yasakçı sultan;
Buyruğum tutuluyor mu? diye,
Tebdil gezdiği gecelerden birinde,
Bektâşi Tekkesi'ne düşmüş yolu :
Baksa ki, fıçılar tepeleme üzüm dolu!
Vakitsiz geleni görünce can'lar,
Karakuş görmüş çilyavrusunca dağılırlar...
Hünkâr, durumu anlayınca, Baba'ya :
«N'olacak bunlar?» demiş
«Kışlık aزیğimiz, cana can katar!»
«Ya zamanla şarap olursa?»
«Valla, biz karışamayız ona,
«Orası Tanrı'nın bileceğı iş!»

MAHYA

Her cuma namazından sonra, hocanın biri,
Camidekilerin kulağını şöyle bükermiş :

«Günahınızı hangi organ işlemiş,
«Mahşerde ona asacaklar kandili...»

Bektaşî bu, sivri mi sivri dili :

«Hocam, tüm kusurlar için bir tek mi?»

Demiş.

Gözlerini belertmiş hoca, heyheylenemiş, kükremiş :

«Sus bire cahil, her günah için başka bir kandil ancak!»

«Yandık aman hoca'fendi,

«Desene bizlere mahya kurulacak!»

BASKICILAR

Bir ülkede yobazlar çoğunluktaysa,
Özgürlük mözgürlük hak getire.
Ramazan günü, demlendi diye bir kuytuda
Yaka paça edip Bektaşıcığı,
Götürürler yeniçeri ağasına.
Suçu çok büyük onlara göre.
Durumu öğrenince köpürür zorba :
«Bire utanmaz, bu kutsal günde,
Sıkılmadan, bu haltı nasıl yaptın?»
Ve dönüp buyurur adamlarına :
«Bu zındığa tam yüz sopa atın.»
Bu ağır yargıyı duyan Babanın
Tepesi atar, ayağı değer suya :
«Ağam diyeceğim var, kusura bakma!
Sen ya hiç sopa yememişsin,
Sayı nedir bilmiyorsun ya da!»

DOMUZ

Caminin önünden geçen bir Baba,
Bakmış ki, müezzin elinde sopa,
Şaşırıp da camiye dalmış bir domuzun
Seğirtiyor peşinden...
Düşünmüş uzun uzun,
Söylenmiş içinden :

«Hiç bilmez miyiz domuzunu sofunun;
«Ama domuzun sofosunu ilk kez görüyorum ben!»

B O R Ç

İmamın biri, camide gürül gürül konuşur :
«Yoksullara, der, bir veren on alır!»
Bunu duyan Bektaşinin (zil) çalar etekleri, *gal*
Koşar, sakladığı on akçayı yoksullara dağıtır.
Durumu öğrenen karısı, koparır kıyameti,
Sille, kötek dışarı atar Bektaşiyi.
Koca Bebek, kıra gidip oturur bir ağaç altına,
Kara kara düşünür olanı biteni.
Karşidan bir atlının geldiğini görünce,
Tırmanıp ağaca, saklanır dallar arasına.
Atlı, gelip ağacın altında atını yemler,
Nar gibi bir somun çıkarır terkisinden,
Beşe böler birbirinden büyükçe :
«Bekir, Ömer, Osman» der ilk üçüne,
«Siz, Ali'ye çok haksızlık ettiniz»
Diyerek, yer bu parçaları öfkeyle.

Sertçe çıkarır dördüncü parçaya :
«Sen, damadını koruyabilirdin,
Bu işi niçin çözmedin sağlığında?»
Diye, yer o parçayı da.
Sıra gelir beşinciye, alır eline :
«Hey Tanrı, sen önceden biliyordun,
Bunları ta başından önlemedin, niye?
Ben seni yemeyim de kimi yiyeyim?» deyince
Bektaşi yukardan gürleyiverir :
«Onunla hesabım var, der, sakın ilişme!»
Bunu duyan Alevî, olduğu yere yıkılır.
Çok üzülür Bektaşi, adamı öldü sanır.
Terkide altınla dolu bir kese görür,
Aldığı gibi eve yollarır.
Başını göğe kaldırıp göz kırpar :
«Kırk yılda, der, bir kez sözünü tuttun,
Unutma ki, hayatını bana borçlusun!»

امدایی
دکتر حمید نطقی

sander yayınları

Listesi

TÜRK TARİHİ DİZİSİ

ATATÜRK - Lord Kinross (5. baskı)	50.—
ATATÜRK - Lord Kinross (Ciltli)	65.—
Barbaros Hayrettin - Ernle Bradford	20.—
İttihat ve Terakki (1908-1914) F. Ahmad	(Tükenmiştir)
Jön Türkler ve 1908 İhtilâli - E. E. Ramsaur	15.—
Atatürk Devrimi Sosyolojisi - Kurt Steinhaus	20.—
Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası - P. Mansfield	20.—
Balkan Harbi Tarihi - A. Andonyan	45.—

TÜRK YAZARLARI DİZİSİ

Esir Şehrin İnsanları - Kemal Tahir	25.—
Esir Şehrin Mahpusu - Kemal Tahir	25.—
Yol Ayrımı - Kemal Tahir	(Basılıyor)
En Güzel Hikâyeler - Ömer Seyfettin (Birinci Kitap)	25.—
En Güzel Hikâyeler - Ömer Seyfettin (İkinci Kitap)	25.—
Aşk da Gezer - Necati Cumalı	25.—
Yeni Türk Edebiyatından Seçmeler - Yağmur Atsız	30.—
Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu - Salâh Birsal	25.—
Üç İstanbul - Mithat Cemal Kuntay	50.—
Üç İstanbul - Mithat Cemal Kuntay (Ciltli)	70.—
Abdülhamit Düşerken - Nahit Sırrı Örik	20.—
Abdülhamit Düşerken - Nahit Sırrı Örik (Ciltli)	30.—

GÜNÜMÜZÜN SORUNLARI DİZİSİ

Amerika Meydan Okuyor - Servan-Schreiber (4. baskı)	20.—
Bir Toplumun Uyanışı - Servan-Schreiber	10.—
Vietnam! Vietnam! - Felix Greene	20.—
Sovyet Rusya'da Düşünce Özgürlüğü - Saharov	12.50
Avrupa Nereye Gidiyor - Anthony Sampson (Tükenmiştir)	
Ay'da İlk Adımlar - Peter Ryan	15.—
İşçi Göçü - Ahmet Aker	12.50
12 Mart Sonrasında Dışa Bağımlı Tekelleşme - A. Aker	10.—
Yirminci Yüzyıl Raporu - Metin Ülgüray	15.—
Barış ve Özgürlük - İskender Özturanlı	20.—

BİLİM VE İNCELEME DİZİSİ

Çıplak Maymun - Desmond Morris (3. Baskı)	25.—
İnsanat Bahçesi - Desmond Morris	20.—

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI DİZİSİ

Benden Selâm Söyle Anadolu'ya - Dido Sotiriyu	20.—
Ölü Ordunun Generali - İsmail Kadare	12.50
Aşk Hikâyesi (Love Story) - Erich Segal	12.50
Aşk Hikâyesi - Erich Segal (Ciltli)	20.—
Kucak Dolusu - Philip Roth	10.—
Dönüş Yolu - Erich Maira Remarque	15.—
Arabulucu - L. P. Hartley	20.—
Konuk Kız - Simone de Beauvoir	25.—
Ne Zaman Gitti Tren? - James Baldwin	25.—
Bir Yoldur Uzar Gider - Benerci	25.—
Bir Yoldur Uzar Gider - Benerci (Ciltli)	30.—
Libby - Philip Roth	30.—
Libby - Philip Roth (Ciltli)	25.—
Yunanlı - Pierre Rey (Birinci Cilt)	25.—
Yunanlı - Pierre Rey (İkinci Cilt)	25.—
Yaşayanlar ve Ölüler - P. White (1973 Nobel Ödülü)	20.—
Altın Dosyası - Paul Erdman	20.—
Yüzyıllık Yalnızlık - Garcia Marquez	25.—
Sokağın Dili Olsa - James Baldwin	20.—
Şantaj - Bonnacarrère / J. Hemingway	30.—
Büyük Gatsby - Scott Fitzgerald	15.—
Polis Hikâyesi - Roger Borniche	20.—

TIYATRO DİZİSİ

Düşenin Dostu - John Herbert	10.—
Bedel - Arthur Miller	10.—

ÖZEL DİZİ

İlyada - Homeros (A. Erhat - A. Kadir) - (3. Baskı)	40.—
İlyada - Homeros (Ciltli)	60.—
Odysseia - Homeros (A. Erhat - A. Kadir) (Tükenmiştir)	
Hatha - Yoga Nedir, Nasıl Yapılır? - Eva Ruchpaul	20.—
Modern Futbol Nedir, Nasıl Oynanır? - E. Batty (2. Bsk.)	25.—
Anneliğe Hazırlık - Nicholson Eastman	20.—
Çocuk Eğitimi - Maria Montessori	25.—
Çocuk Yaşken Eğilir - Dr. F. Dodson	25.—
Küçük Prens - St. Exupéry	40.—
Operada Gerçekçilik - Sabri Şatır	30.—

CEP DİZİSİ

Bizim Köy - Mahmut Makal	
Denizi Yitiren Denizci - Yukio Mishima	12.50
Doğu Rüzgârı Batı Rüzgârı - Pearl Buck	12.50
Kumpas - İra Levin	12.50
Azgelişmiş Bir Adam - Edmundo Desnoes	12.50
Kamyonet - Peter Wahloo	15.—
İstinye Suları - Oktay Akbal	12.50
Meme - Philip Roth	12.50
Kükreyen Fare - Leonard Wibberley	15.—
Sevgi Duvarı - Can Yücel (Tükenmiştir)	
İş Bilenin Para Kazananın - Robert Townsend (2. Baskı)	15.—
Merihliler Geliyor - Peter Randa	15.—
Gönül Abla - Fırsatlar Ülkesi - Nathanael West	15.—
Yeryüzü Korkusu - Oktay Akbal	15.—
Ceylân Ağır - Necati Cumalı (Şiirler)	10.—
Pas Demiri Yiyor - Rauf Mutluay	15.—
Yalan Bitti - Ümit Yaşar Oğuzcan (Şiirler)	10.—
Yalnız Kadın - Necati Cumalı	15.—
Şiirler - Şükûfe Nihal	15.—
Teknenin Ölümü - Melih Cevdet Anday (Şiirler)	15.—
Bizim Köy 1975 - Mahmut Makal	15.—
Deprem - Zeyyat Selimoğlu	15.—

İstanbul'da Elli Yıllık Önemli Olaylar - Basiretçi Ali Bey	10.—
Gerçek Dışı - Mehmet Seyda	15.—
Kente İnen Kaplanlar - Necati Cumalı	15.—
Yaşasın Edebiyat - Oktay Akbal	20.—
Bektaşî Dedikleri - Metin Eloğlu - Oğuz Tansel	15.—

ÖĞRETİCİ KİTAPLAR DİZİSİ

First Things First (Açıklaması ve Sözlüğü) G. Alexander	10.—
The Tenses And Their Usage (Zamanlar ve Kullanılışı) - Faruk Şentürk	(Tükenmiştir)
Unutulmaz Sözler Antolojisi - E. Saraçbaşı	30.—
İngilizcede Cümle Kuruluşları - Faruk Şentürk	30.—

TURİSTİK DİZİ

Phrase Book TURKISH	15.—
Pocket Guide İSTANBUL - (3. Baskı)	20.—
Pocket Guide TURKISH MEDITERRANEAN COAST	15.—